

11

הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ: ב וְהָאָרֶץ הִיְתָה
תְּהוֹ וּבְהוּ וְחֶשֶׁךְ עַל־פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ
אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמַּיִם: ג וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי־אוֹר: ד וַיֵּרָא
אֱלֹהִים אֶת־הָאוֹר כִּי־טוֹב וַיְבָרֶךְ

אֲרָעָא: ב וְאֲרָעָא תוֹת צְדָיָא
וְרִיקְנָיָא וְחֶשְׁכָא פִּרְשׁ עַל אֲפִי
תְהוֹמָא וְרוּחָא מִן קֳדָם יי
מִנְשָׁבָא עַל אֲפִי מִיָּא: ג וַיֹּאמֶר
יי יְהִי נְהוּרָא וְהוּהוּ נְהוּרָא: ד וַיֵּרָא
יי יֵת נְהוּרָא אֲרִי טַב וְאֲפִרְשׁ יי

רש"י

לקט בהיר

הדין (צ"ר י"ג ע"ו) והיינו דכתיב (צ"ד) ציוס עשות ה' אלהים ארץ ושמים: (ג) תהו ובהו. תהו לשון תמה ושמומון, שאלם תהבה* ומשתומם על צהו^(ב) שבה: תהו. אשעורדישוין צלע"ז: בהו. לשון ריקות ולדו*^(ב) (אונק): על פני תהום. על פני המים שעל הארץ^(ב): ורוח אלהים מרחפת. כסא הכבוד*^(ב) עומד באויר ומרחף על פני המים ברוח פיו של הקב"ה^(ב) ובמאמרו, כיונה המרחפת על הקן (מגיגה ע"ו - צ"ה), אקובצו"ר צלע"ז: (ד) וירא אלהים את האור כי טוב ויברל. אף צה אנו לריכין לדברי אגדה^(ב), ראהו* שאינו כדאי להשתמש שינוי נטחאות תוחא וצדות. כבוד. ראה שאינו ראוי נרמב"ן

ללדיקים גמורים (ב"ב) כב) אין רלונו לומר שהכחוש באומרו תהו ובהו פירושו כן שאלם תהה על צהו שבה, זה אינו, שא"כ לא יתכן הוא"ו של ובהו, אלא דברי עלמו הוא, לומר שמפני כן נקרא השמומון תהו שהצוה שבו מחמיה את רואיו, אבל כוונת הכחוש להגדיל השמומון ואמר עליו צ' שמות, כמו שאומרים וזה וצרה (רא"ם): (בג) גם זה לשון ריקות ושמומון, כמאמר הכחוש (פני"ג ג' ו') נלדו עריהם (דע"י): (בד) פ"י הגם שהיום אחר גמר מעשה בראשית נקרא תהום המים שמתחת לארץ, בהכרת לומר שאו היה נקרא תהום כל המימות גם מה שעל הארץ, שאל"כ לא יתכן חיצה "פני" שפירושו על פניו, ועוד שהמים שמתחת לארץ גם היום המה בחשך (ג"א): (כה) ואי אפשר

לפרשו כפשוטו כמו רוח קדים, ולומר שחיצת אלקים מורה על חוקו וגדלותו, כמו (הושע י"ג) יצוא קדים רוח ה', שא"כ לא יתכן מרחפת והיל"ל מנשבת (ג"א): (כו) הוסיף זה מדעת עלמו לומר שנקרא כסא הכבוד בשם רוח אלקים מפני שמרחפת ברוח פיו של הקב"ה (רא"ם): (כז) כמו בחיצת בראשית, כי לפי פשוטו המתפרש להלן תהיה ההגדלה צומן, אבל באור ותשך עלמו לא שייך ההגדלה, כי צנה הקנין שהוא האור נעקר ונפסד החשך ואינו, וכן להפך, ואם כוונת הכחוש רק

אור החיים

לילה לשון מקרה הוא בלתי עכור, ולזה לא סמך הכחוש על חיצת ויקרא שאמר בתחילה^(ס) כי אין יקר וכבוד עוד לחשך אלא מקרהו יהיה דוקא בלילה והוא סוד אומרו (תל"א כ"ג) מקרה לילה, אבל כשיעצור הלילה שהוא זמן הגלות כמו שאמר הכחוש (ישעי' כ"א) משא דומה וגו' שמר מה מלילה כי הגלות דומה ללילה, ואז צעלות השחר אין עוד חשך ולא לילה אלא ויהי ערב ויהי צקר יום אחד כי בחינת הרע נסתלקה ואינה ולילה כיום יאיר ויהי אור הלצנה כאור החמה, והוא אומרו יום אחד, והוא שרמז הכחוש באומרו (זכרי' י"ד)

שהיא הקדושה ונשאר הרע מוזבל ואין לו מקום חיות לינק ממנו ממילא יבעל, וזה הוא אומרו (זכרי' י"ג) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ כי ידמה לקליפת האילן ממקום יניקתו ושורשו אשר יונק ממנו שיצב ולא יללח עוד ולא ישר כי אם האור הטוב, וזה הוא שאמר ויקרא אלהים לאור יום פירוש ויקרא לשון יקר וגדולה, כי אין מעלת הקדושה ניכרת אלא בהפול הקליפה הנקראת חשך, והודיע הכחוש כי ציוס ההוא הידוע לפניו בצמרום יקרא ה' לאור ציקר וגדולה, וזה יהיה ציוס יודע לה' שיהיה צו ה' אחד, ואומרו ולחשך קרא

אור בהיר

סח) שהיל"ל ויקרא אלקים לאור יום ולחשך לילה.

בין נהורא ובי יי לנהורא ימך ליליא ויהוה רמ קר: ו ויאמר במציעות מ'א צו רשעים והצו פשוטו כך פרשו שיהיו* משתמם ציוס ולזה תחוו סדר לשון הפרג שכתוב צשאר ו אחד, לפי שהיה המלכים עד רקיע. יתחזק שמים ציוס הו צשני מגערת הו כיו"ב (א) עמודי יתמכו מגערתו המאיים עליו: (אונק), שיש הפסד הרקיע למים שי"ג שישתמשו יי ז"ל שנהכרה לומר קדם ואחור, לומר לומר שם האחד נ לומר שנים שגיתון אחד, אלא מאמר ושלימה, וכן יעש שמים וארץ היטה דוקא באמצעו, די ציוס הו ו. ויאמר ל שפירשתי צפסו

אלהים בין האור ובין החושך: ה ויקרא
 אלהים | לאור יום ולחושך קרא לילה
 ויהי ערב ויהי בקר יום אחד: פ ויאמר
 אלהים יהי רקיע בתוך המים ויהי

בין נהורא ובין חשוכא: ה וקרא
 יי קנהורא יממא ולחשוכא קרא
 ליליא והיה רמש והיה צפר יומא
 קד: ו ויאמר יי יהי רקיעא
 במציעות מיא ויהי מפריש בין

לקט בהיר

רש"י

על פשוטו היה לו לומר לשון קביעות לא לשון הבדלה
 (רא"ם): כח פ"י אור זה הוא מעשה הדיקים, חשך
 הוא מעשה הרשעים, ואם ישמשו בערבוביא שהדיק
 ישמש גם בחשך לא יהיה טוב אשר לו יאמה כדכתיב
 (ישעי' ג' י') אמרו לדיק כי טוב, ולרשעים אינו כדאי
 להשתמש באור זה על כן יבדל, וכל זאת לפרסם דלא גרסי
 „לעמיד לבא“, וכן איתא בז"ר, שאין המדובר מאור הגנוז
 אבל אם גרסינן „לעמיד לבא“ (וכן הוא ברמב"ן) בהכרח
 הכוונה על אור הגנוז, אך קשה להעמיסו בדברי רבינו שלא
 אמר „וגנוז“ לדיקים, וכמו דאיתא בחגיגה י"ג: כט)
 שאם לא יהיה להם קביעות לא יהיה ניכר טוביות שבו,
 ונאמר על שם העמיד כי עדיין לא נבראו המאורות שהם
 המבדילים. ואין הפ"י שנמלך בדבר חדש, אלא שהגיע השעה
 שצריך להבדיל (ב"ב): ל) שהלא יום זה היה ראשון
 מאותן ששת ימי בראשית שכבר היו ידועים נשעת כתיבת
 התורה, וכן שני אין פירושו שני לבריאת האור, אלא שני
 מאותן ששת ימי בראשית (רא"ם), ואם הוא כדברי הרמב"ן
 ז"ל שבהכרח לומר יום אחד היה לו לומר גם כן שני ימים ג'
 ימים וכן כולם (מהרש"ל), וכוונת הכתוב כאן לעשות סדר
 קדם ואחור, לומר שזה היה קודם השני והשלישי היה אחר השני וכו',
 משא"כ להלן בד' נהרות היוצאים מעדן נכון הוא
 לומר שם האחד פישון ושם הנהר השני, ששם הכוונה לעשות להם
 מניין לא קדומה, וא"כ אין לומר ראשון, ובהנהר השני אין
 לומר שנים שגיסון זה אין שני נהרות (ד"ד): לא) אין הרצון
 להוציא הכתוב מפשוטו לומר יום אחד יום שהיה הקב"ה בו
 אחד, אלא מאחר ששינה הכתוב דרך אגב לרמוז אחדותו יתברך
 (ג"א): לב) שלשון יהי פירושו הויה גמורה ושלימה,
 וכן ויעש שנפסוק הקמון (במ"ח): לג) שהרי אמר הכתוב
 ביום ראשון קודם בריאת האור שנחלת בריאת שמים
 וארץ איתה וכו', מכלל הדבר נשמע שכבר היו אז (רא"ם):
 לד) מייחורא קדריש, שאם לומר שהיה בין המים ולא
 דוקא באמצעו, די מה שאמר ויהי מבדיל בין מים למים (מ"ל),
 או אפשר שהכרחו מאות ב"ת, שהבי"ת בעלמא פירושו מוך

בו רשעים והבדילו לדיקים (כ"ה) (לעמיד לבוא), ולפי
 פשוטו כך פרשהו, ראהו כי טוב ואין נאה לו ולחשך
 שיהיו* משתמשין בערבוביא (כ"ה), וקבע לזה תחומו
 ביום ולזה תחומו בלילה (כ"ה): (ה) יום אחד. לפי
 סדר לשון הפרשה היה לו לכתוב יום ראשון (כ"ה), כמו
 שכתוב בשאר הימים שני שלישי רביעי, למה כתב
 אחד, לפי שהיה הקב"ה יחיד בעולמו (כ"ה), שלא נבראו
 המלאכים עד יום ז', כך מפורש בז"ר: (ו) יהי
 רקיע. יתחזק* (כ"ה) הרקיע (כ"ה), שאע"פ שנבראו
 שמים ביום הראשון* (כ"ה), עדיין להים היו, וקראו
 בשני מגערת הקב"ה באומרו* יהי רקיע, ח"ש (א"ב
 כ"ו י"א) עמודי שמים ירופפו, כל יום ראשון, ובשני,
 יתמהו מגערתו, כאדם שמשחומם* ועומד מגערת
 המאיים עליו: בתוך המים. באמצע המים (כ"ה)
 (אונק.), שיש הפרש בין מים העליונים לרקיע כמו בין
 הרקיע למים שעל הארץ (כ"ה), הא למדת שהם
 ש"י • שישתמשו • יחזק • ראשון • באמרו • שעמד • משחומם

אור החיים

ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד:
 ו. ויאמר אלהים יהי רקיע וגו'. פירוש
 הרקיע שברא ה' ביום אחד כמו
 שפירשתי בפסוק בראשית שהכל נברא יחד בדיבור

אחד אלא שלא נתקנה מלאכת כל דבר ודבר על
 אופנה, עתה אמר אלהים שיקנה מקומו בתוך
 המים, ויהיה משמש דבר זה להבדיל בין מים
 למים, ועיין בפסוק שאחר זה:

אור בהיר

כט) היל"ל יהי רקיע ויהיה בתוך המים.

ולכן אמר הכתוב כי בשברא חמר השמים אמר שיהיה מן החמר ההוא דבר מזהיר קראו אור.

7 ← ויהי אור. לא אמר "ויהי כן" כאמור בשאר הימים, לפי שלא עמר האור בתכונה הזאת כל הימים בשאר מעשה בראשית. ויש לרבותינו בזה מדרש בסוד נעלם. ודע, כי הימים הנזכרים במעשה בראשית היו בבריאת השמים והארץ ימים ממש, מחברים משעות ורגעים, והיו ששה כששת ימי המעשה, כפשוטו של מקרא. ובפנימיות הענין יקראו "ימים" הספירות האצילות מעליון, כי כל מאמר פעל הויה תקרא "יום". והיו ששה, כי לה' הגדלה והנבירה, והמאמרים עשרה, כי הראשונות אין שם "יום" נחפס בהם. והפרוש בסוד הכתובים בזה נשגב ונעלם, ודעתנו בו פחות מטפה מן הים הגדול.

(ד) וירא אלהים את האור כי טוב. כתב רבנו שלמה: אף בזה אנו צריכין לדברי אגדה, ראה שאינו כדאי להשתמש בו רשעים והבדילו לצדיקים לעתיד לבוא. ולפי פשוטו כך פרשהו, ראהו כי טוב ואין נאה לו ולחשך להשתמש בערבוביא, וקבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה. ורבי אברהם אמר: וירא, כמו וראיתי אני (קהלת ב י), והיא במחשבת הלב, וטעם ויבדל, בקריאת השמות. ואין דברי שניהם נכונים, שאם פן יראה קענין המלכה ועצה חרשה, שיאמר כי אחרי שאמר אלהים יהי אור, והיה אור, ראה אותו כי טוב הוא, ולכן הבדיל בינו ובין החשך, קענין באדם שלא ידע טיבו של דבר עד היותו. אכל הפרד במעשה בראשית, כי הוצאת הדברים אל הפעל יקרא "אמירה", ויאמר אלהים יהי אור, ויאמר יהי רקיע, ויאמר תדשא הארץ, וקיומם יקרא "ראיה", קענין: וראיתי אני דקהלת (ב י), וכן: ותרא האשה

טוב ירושלם

ולפי זה פשט הפסוק הוא: כאשר ברא ה' את החומר שממנו נעשו השמים, רצה או חשב ה' שמחומר זה יהיה דבר מאיר, שקרא אותו בשם אור.

ויהי אור. ולא נאמר "ויהי כן", כמו שנאמר בשאר הימים, מפני שהאור לא נשאר במצב זה תמיד כמו שאר מעשי בראשית. ויש לרבותינו בזה דרש על פי סוד נעלם.

ודע כי הימים הנזכרים במעשה בראשית, היו בבריאת השמים והארץ ימים ממש, מורכבים משעות ורגעים, והיו ששה ימים, כששת ימי המעשה שלנו, כפשוטו של מקרא.

[מכאן עד סוף הפסוק מפרש רבינו על פי קבלה].

כל "אמירה" הנזכרת במעשה בראשית מוכנה: רצון ה' שמשוהו יתהוה. כל "ראיה" הנזכרת במעשה בראשית מוכנה: רצון ה' שמשוהו יתקיים תמיד. הפירוש של וירא אלהים כי טוב האמור במעשה בראשית הוא: ה' רצה שהדבר יתקיים תמיד.

(ד) וירא אלהים את האור כי טוב. כתב רבינו שלמה: אף בזה אנו צריכין לדברי אגדה, ראה שאינו כדאי להשתמש בו רשעים והבדילו לצדיקים לעתיד לבא. ולפי פשוטו כך פרשהו, ראהו כי טוב ואין נאה לו ולחושך להשתמש בערבוביא, וקבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה.

ורבי אברהם כתב: וירא, כמו וראיתי אני (קהלת ב י), והיא במחשבת הלב. וטעם ויבדל, בקריאת השמות.

ושני הפירושים אינם נכונים, כי לפי דבריהם נראה מהפסוק כאילו ה' נמלך בו והגה רעיון חדש. שהרי לפי דעתם הפסוק מספר שאחרי שה' אמר יהי אור, ונהיה אור, ראה אותו ה' כי טוב הוא, ולכן הבדיל בינו לבין החושך, כדרך האדם שאינו עומד על טיבו של דבר עד שהוא רואה אותו.

אלא הנהוג במעשה בראשית הוא, שרצון ה' שמשוהו יצא לפועל ויתהוה, נקרא "אמירה", כגון: ויאמר אלהים יהי אור, ויאמר יהי רקיע, ויאמר תדשא הארץ, ורצון ה' שדברים אלה יתקיימו תמיד נקרא

י"ב א"י ז"ל ספרו ודאוכי...
אברהם י' סנהם יג' וצג א' יג' ר"ן

מלא רוח חכמה כִּי־סִמַּךְ מֹשֶׁה אֶת־
 יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֱלֹהֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
 וַיַּעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
 → וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כַּמֹּשֶׁה
 אֲשֶׁר יָדְעוּ יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים: י"א לְכָל־

בר נון מלי רוח חכמתא ארי
 סמך משה ית ידוהי עלוהי
 וקבילו מנה בני ישראל ועברו
 כמא די פקיד יי ית משה: י ויא
 קם נביא עוד בישראל כמשה רי
 אתגלי לה יי אפין באפין: יא קבל

לקט בדיר

רש"י

זכרים ונקבות (פדר"ח י"ז): (י) אשר ידעו ה' פנים אל פנים. שהיה לבו גם צו"מ ומדבר אליו בכל עת* שרולה כענין שנאמר (שמות ל"ב ל) ועתה העלה שינוי נוסחאות * בכל שעה ושעה שירצה (רמב"ן) מהביט הוד כבוד תפארת מלכו, אלא כשר גדול שליח מיוחד הבא בכל יום וכל עת הצורך להתייעץ בעניני המלכות

אור החיים

לא העירו על זה קמ"ג, גם נטרדו בשמחה ביאת הארץ הטובה. עוד אפשר שבמיתח משה חקף ראו דבר חדש ששרתה שכינה על יבושע ולקחו נחמה, משל למי שנאצדה לו מרגליות מלא אחרת במקומה לו יהיה שאינה דומה אף על פי כן יתנחם בה, ולזה לא זכו כולן, והוא מה שסמך למאמר ויזכו ויבושע בן נון וגו' קמ"ג, מה שאין כן במיתח אהרן אצדו מרגליות ולא מלאו צמה יתנחמו, והגם שנחמנה אלעזר תחתיו לכהן גדול, אף על פי כן לא זוכים על חסרון כהונה גדולה אלא על חסרון תועלויות שמעלמו קמ"ה שלא היה להם תמורתו:

י. ולא קם נביא עוד. קמ"ו פירוש ולא קם עוד עתה, ואומרו עוד פירוש ולא יקום עוד כמוהו, ואומרו בישראל קמ"ז רמז שכל השגת נביאחו היחה בצמנטות ישראל, ולא ולמד מהשנים שהיו ישראל מזופים לא נדבר עמו ה', ורז"ל דרשו (ספרי

אור בדיר

הוא מעשה רע. קמ"ג שלא ילא ממנו דבר רע, כגון ביאת הכנעני. קמ"ד) והוא טעם על חסרון מינת כל. קמ"ה) איהב שלום ורודף שלום. קמ"ו) מינת עוד מיותר. קמ"ז) גם הוא מיותר שפשיטא הוא. קמ"ח) היכן גזירתו של מאמר זה שאמר לכל האותות וגו' ולכל היד וגו' ולא אמר מה היה אז. קמ"ט) ולא רק לפעמים הייתה לו מדריגה גדולה הזאת. ק"ג) כדי לקיים מצות אליו תשמעון. קנ"א) ולא יבא להוסיף ולא לגרוע אלא לעבוד את ה' במצוות התורה עכ"ל. קנ"ב) ופירשנו שם שעל היס לא נגמרה האמונה בהם שידבר אלקיים עם האדם ומי וצמעמד הנבחר נשלמה בהם גם אמונה זאת. קנ"ג) הגם שלא

הַאֲתַת וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַחוּ יְהוָה
 לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפַרְעֹה וּלְכָל־
 עַבְדָּיו וּלְכָל־אֶרְצוֹ: יב וּלְכָל הַיָּד
 הַחֲזָקָה וּלְכָל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר
 עָשָׂה מִשֶּׁה לְעֵינַי כָּל־יִשְׂרָאֵל: חזק

אֲתַיָּא וּמּוֹפְתִיָּא רִי שְׁלַחַה יי
 לְמַעַבְד בְּאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם לְפַרְעֹה
 וּלְכָל עַבְדֵּי וּלְכָל אֶרְעָה:
 יב וּלְכָל יָדָא תְּקַפְתָּא וּלְכָל
 חֲזוֹנָא רַבָּא דִּי עַבְד מִשֶּׁה לְעֵינַי
 כָּל יִשְׂרָאֵל: חזק

« ויהי אחרי כ
 לאמר: ב משה
 אלה הארץ אני
 רגלכם בו לבו
 הנחר הנדול
 גבולכם: ה לא
 עמד לא ארץ
 הארץ אשרני
 ככלהתורה
 בכל אשר ת
 למען תשמר
 הלא צויתי

לקט בהיר

רשי

והמדינה: (כב) פי' הלמו ידיו הקדושים אור מופלא
 רוחני שברוחני ומי יכול להשיג חזקת יד גדול כזו, שהלא
 מכות הגדולות וקריעת ים סוף וכו' כבר אמר בפסוק
 הקודם, ובתרגום יונתן שהרבותא שקבל צידו שמי לוחות
 אבנים כבדים משקלם ארבעים סאה, ולפי"ז שייך על הלוחות
 השניות: (ג) פי' לא שעשה להם מורא גדול אלא הושיאם
 והגילם מן מורא גדול, וראיתי מפרשים שאמרו כוונת רבינו
 ע"פ זוה"ק תלוא קפ"ג שהמדבר השממה רשות ומקום
 ס"מ וכת דליה, אשר בכחו שלמשה כפו אותו ודרכו עליו
 ונשמרו ממנו וזהו המדבר הגדול והנורא, ונכון הוא: (כד)

אל כ', עמדו ואשמעה מה ילוח כ' לכם (במד' ט' ח):
 (יג) ולכל היד החזקה. שקבל את החורב
 בלוחות^(כ) צידיו (ספרות): ולכל המורא הגדול. נסים
 וגבורות שבמדבר הגדול^(כ) והנורא (ס): לעיני כל
 ישראל. (י) שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם^(כ),
 שנאמר (ט' י"ז) ואשברם לעיניכם (ס), והסכימה דעת
 הקצ"ה לדעתו, שנאמר (שמות ל"ד א) אשר שברת^(כ)
 יישר כחך ששברת (ב"ב י"ד): חזקת
 חסלת פרשת וזאת הברכה

→

אין זה מוסב על האמור, שהרי קבלת הלוחות לא היתה לעיניהם ונסים וגבורות שהגילם במדבר פשוט שהיתה לעיניהם, ולכל
 היותר היל"ל אשר עשה לכל ישראל, אלא לרמוז על מה שאמר ואשברם "לעיניכם" (במ"ח): (כה) פי' לא הלך להתייעץ
 ולשאול אלא שם לעיניהם נשאו לבו, ומה זה השבח והמעלה שעשה כן, שהסכימה דעת הקצ"ה לדעתו: (כו) פירש"י בשבת
 פ"ו. אשר, אישור (מלשון אשרי מי שלא חטא) שאישרו ושיצתו על שצירתו, וצ"ב פירש"י קרא ימירה הוא וכו' ללמדך
 שהוא מן הדברים שעשה משה רבינו ע"ה מדעתו והסכימה דעתו לדעת המקום עכ"ל, אשרינו שככה לנו, וזוהו יגן עלינו,
 והוא יבא ויגאלינו, במהרה בימינו אמן:

אור החיים

ואמר ולא קם נביא עוד בישראל וגו'^(ל), הטעם כי
 משה נתן כל האוחות מה שאין נביא אחר עושה
 כזה ואין לריך לומר כולן, ועוד לכל היד החזקה
 שהוא קריעת ים סוף שבו האמינו, ולכל המורא
 הגדול שהוא במעמד הר סיני שבו גמרו להאמין לא
 יקום עוד נביא שיעשה כזה, וגמר אומר לעיני כל
 ישראל פירוש שהם צעלמם ראו הדברים ולא לצד
 האמונה כסדר שעושים בשאר הנביאים הבאים
 אחריו, אלא צעיניהם ראו כי משה נביא כ' אמת
 ותורתו תורת אלהים חיים אמת:

אור בהיר

נשמע מהקב"ה בעלמו. (קנ"ד) פי' הכתוב בא להשמיענו הלכה זו שכתב הרמב"ם ז"ל ואמר שאל תמתין כשנא אליך נביא שיעשה
 כמו משה רבינו ע"ה שהרי זאת אי אפשר שהרי לא קם וגו', ואמר הכתוב ה' טעמים מדוע לא קם, א' ידעו ה' פנים אל פנים, ב' לכל
 האוחות וגו', ג' יד החזקה שהוא קריעת ים סוף, ד' מורא הגדול שהוא מעמד הנמר, ה' לעיני כל ישראל.
 אקוד ואשתחוה בברך כריעה - ואשמח בהשלמת וזאת הברכה
 ובזה נשלם משנה תורה - זכרה לי אלהי לטובה
 ויזכיני לתורת אמת תמימה וטהורה

ויצו יהושע
 לאמר הקינו
 לבוא לרשת
 ולגדי ולתצי
 אתכם משה
 הזאת: י נש
 הירדן ואתם
 אשר יניח יהו
 נתן להם ושנ
 יהוה בעבר
 נעשה ואלכני
 אליה רק יהו
 את פיה ו

וַנְּבְרָא דְמַתְּבִין תְּרִיצוֹת מְהֻלָּד: כַּבְּפִטְוֹלָא דְמַחְשְׁבַתָּא הִיךְ דְּלִית רִזָּא וְכִסּוּגְעָא דְאִלִּין דְּמַתְּמַלְכִין עֲצָתָא תְּקוּם: כַּבְּחֻדְוֹתָא לְגַבְרָא בְּמַלְתָּא דְּפּוֹמִיָּה וּמַלְתָּא בְּעַדְנָא סְגוּ טָבָא: כַּבְּאַרְחָא דְּחַיִּי מַעְלִיא

יִישָׁר־לֶכֶת: כַּבְּהִפֵּר מַחְשְׁבוֹת בְּאִין סוֹד וּבְרַב יוֹעֲצִים תְּקוּם: אַבְּגַּשְׁמַחָה לְאִישׁ → בְּמַעֲנֵה־פִּיּוֹ וּדְבַר בְּעֵתוֹ מֵהַטּוֹב: כַּבְּאַרְחַ

רש"י

(כב) הִפֵּר מַחְשְׁבוֹת בְּאִין סוֹד. גַּלּוּ עֵנָה לֹא תְּקוּם מִחֲסֵנָה: (כג) שְׂמַחָה לְאִישׁ בְּמַעֲנֵה פִּיּוֹ. כַּמְשַׁמְעוּ, עַל יַדִּי מַעֲנֵה רַךְ וְדִיּוֹר נַחַת, הַנְּרִיּוֹת אֹהֲבִים אֹתוֹ. וְרַצְתִּינוּ דְּרַשְׁהוּ (עִירוּמִין נד). עַל זַעֲלֵי גִירְסָא אִם מוֹלָאִים זַפִּיהֶם מַעֲנָה, אִזּוּ תְּתַקִּים זַם

מצודת דוד

מצודת ציון

(כב) הִפֵּר. מַחְשְׁבוֹת הָאָדָם יוֹפֵר וְיִבְטַל כְּשֵׁלָא יַעֲזֹב עֲצָמוֹ עִם יוֹעֲצִים לְהַמְתִּיק סוֹד, אֲבָל עַל יַדֵּי הַרְבֵּה יוֹעֲצִים תְּקוּם הַמַּחְשְׁבָה: (כג) שְׂמַחָה. כָּל אִישׁ יִשְׂמַח בְּאִמְרֵי פִּיּוֹ כִּי יוֹמַתֵק לוֹ עֲצַת נַפְשׁוֹ, אֲבָל דְּבַר בְּעֵתוֹ מֵהַטּוֹב מְאֹד הוּא טוֹב. וְרוּצָה לֹמַר, אִף אִם לֹא יִהְיֶה עֲצַת נַפְשׁוֹ בְּהַשְׁכַּל, וְאִף אִם הַצְּלִיחַ בְּהַעֲצָה הַהִיא בְּדַבְּרֵי כִּיּוּצָא בּוֹ, מְכַל מְקוּם אִין כָּל הַעֲתִים שׁוֹתָ, וְאוּלַי הַיּוֹעֲצִים יִגְלוּ אֲזַנּוֹ לְאֹמֵר לֹא עַתָּה לַעֲשׂוֹת כַּזֹּאת: (כד) אֹרַח. שְׁמוּרָה אֹרַח הַחַיִּים לְנַפְשׁ הַמְּשַׁכֵּל לְלַכֵּת לְמַעְלָה, אִזּוּ תִּשׁוּב אֶל אֱלֹהִים, לְמַעַן תִּסְיַר הַנֶּפֶשׁ מִלְּרַדַּת

אבן עזרא

(כא) יִישָׁר. יִבְקֵשׁ דְּרַךְ יִישָׁר לְלַכֵּת בַּה: (כב) הִפֵּר, שְׂמַחָה. שְׂנִים דְּבַקִּים, סוֹד עֲנִין עֲצָה, פִּירוּשׁ שְׂאֲחָרִים יִפְרוּ מַחְשְׁבוֹת הַחוֹשְׁבִים בְּעִבּוּר כִּי אִין עֲצָה, וּבְעִבּוּר יוֹעֲצִים תְּקוּם מַחְשְׁבַת הַנוֹעֲצִים, וְתַבָּא שְׂמַחָה לְאִישׁ הַיּוֹעֵץ בְּבֹא מַעֲנֵה פִּיּוֹ, וְדַבְּרֵי הַעֲצָה שִׁיבָא בְּעֵתוֹ מֵהַטּוֹב לְנוֹעֲצִים: (כד) אֹרַח חַיִּים. שֶׁהוּא

רבנו יונה

סוֹד וְעֲצָה שְׁנֵי עֲנִינִים הֵם, כִּי הַסוֹד הַסֵּתֵר דְּבַר, וְהַעֲצָה חֻקִּית הַדְּעוּת עַל הַדְּבַר: [כג] שְׂמַחָה לְאִישׁ בְּמַעֲנֵה פִּיּוֹ. דְּרַךְ הָאָדָם שִׁישְׂמַח בְּמַעֲנֵה פִּיּוֹ כְּאִשֶּׁר יִדְבַר נִכְוֹנָה, וְאִף גַּם זֹאת: דְּבַר בְּעֵתוֹ מֵהַטּוֹב. עַל כֵּן יִנִּיחַ הָאָדָם אֶת דְּרַךְ טַבְעוֹ שֶׁהוּא מִתְּאוּהָ בְּכָל עַתָּה לְדַבְּרֵי מֵהַטּוֹב שְׂעוּלָה בְּלִבּוֹ מִן הַנִּכְוֹחוֹת, וְיִמְשׁוּל בְּתַאוּתוֹ וְלֹא יִדְבַר רַק דְּבַר בְּעֵתוֹ אִף עַל פִּי שְׂמַחָה לְאִישׁ בְּמַעֲנֵה פִּיּוֹ: [כד] אֹרַח חַיִּים לְמַעֲלָה לְמַשְׁכִּיל

מדרשי חז"ל

נְצוּל מִשְׁאוּל. לְמַעַן סוֹד מִשְׁאוּל מִטָּה, זֶה קָרַח וְעַדְתּוֹ, שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם שְׂרָדָה, וּבִקְשׁוּ לְחַמּוֹד מֵהַטּוֹב שֶׁלֹּא הָיָה שֶׁלָּהֶם. מֵהַטּוֹב הָיָה סוֹפֵן, וְיִרְדּוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם שְׂאוּלָה. (ב"ר ג). רַבִּי יִרְמְיָהּ בְּשֵׁר בְּרַכְיָה: אִין אֹרַח חַיִּים אֲלֵא דְּבַרֵי תוֹרָה, דְּכַתִּיב: עֵץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ. לְמַעֲלָה לְמַשְׁכִּיל, לְמִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּמַצּוֹת דְּאוּרִייתָא. לְמַעַן סוֹד מִשְׁאוּל מִטָּה, אֲלוֹ עוֹבְדֵי אֱלִילִים. דְּבַר אַחֵר: אֹרַח חַיִּים, אֲלוֹ יִסּוּרִין, דְּכַתִּיב: וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכַחַת מוֹסֵר. דְּבַר אַחֵר: מִי שֶׁהוּא מִסְתַּכֵּל לְמַעֲלָה. לְמַעַן סוֹד מִשְׁאוּל מִטָּה, אֲלוֹ עוֹבְדֵי אֱלִילִים. אַתָּה מוּצָא בְּכַנֵּי קָרַח שֶׁנִּסְתַּכְּלוּ לְמַעֲלָה וְנִמְלָטוּ. אֲבִיהֶם שֶׁלָּא נִסְתַּכְּלוּ לְמַעֲלָה יִרְדּוּ לְמִטָּה. (יִלְקוּ"ש).

(כב) שְׂמַחָה לְאִישׁ בְּמַעֲנֵה פִּיּוֹ. אִימְתִי שְׂמַחָה לְאִישׁ, בְּזַמְנֵי שְׂמַעְנָה בְּפִיּוֹ. וְדַבְּרֵי בְּעֵתוֹ מֵהַטּוֹב, רַבִּי שְׂמַעְוִן בֶּן אֲלַעֲזָר בְּשֵׁר יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה: כָּל הַקּוֹרָא פְּסוּק בְּזַמְנֵי מְבִיא טוֹבָה לְעוֹלָם, שְׂנַמֵּר: וְדַבְּרֵי בְּעֵתוֹ מֵהַטּוֹב. (סְנַהֲדְרִין קא).

שְׂמַחָה לְאִישׁ. זֶה הַקְּבִיָּה, שְׂנַמֵּר: ה' אִישׁ מִלְּחָמָה. בְּמַעֲנֵה פִּיּוֹ, וְיֹאמֵר אֱלֹהִים יְהִי אֹרַח. וְדַבְּרֵי בְּעֵתוֹ מֵהַטּוֹב, וִירָא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב. (יִלְקוּ"ש).

(כד) אֹרַח חַיִּים לְמַעֲלָה לְמַשְׁכִּיל. עַל שְׂבִטוֹ שֶׁל לוֹי, הַכְּתוּב מְדַבֵּר. אִמֵּר הַקְּבִיָּה, דִּי לְכָל אֶחָד וְאֶחָד הַשְּׂרָדָה שְׂנַתִּי לוֹ, אִם רוּצָה הוּא בְּחַיִּים, וְמָה שְׂכָרוֹ, דִּי לוֹ שְׂאֵתָה

עין ונתנה לישראל, מתיב רב חסדא ואוחי זור
 ה' בעת ההיא ללמד אתכם (דברים ד יד), אלא
 פלפולא בעלמא, ופירש"י פלפולא בעלמא, להבין
 דבר מתוך דבר הוא דניתן למשה ונהג זה עובת
 עין ונתנה לישראל. ולכאורה יש להתבונן דאם
 נתן הקב"ה את הפלפול מתנה מיוחדת למשה
 רבינו ולא לכל ישראל, מדוע באמת נתנה משה
 לכל ישראל.

ויל"פ על פי מה דאיתא במס' עירובין (דף
 נד.) אמר רבי אלעזר, אלמלי לא
 נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה
 מישראל. הרי שבצורת הלוחות גרם משה רבינו
 שתהא שכחת התורה בישראל, אמנם מינו
 בדברי חז"ל שפלפול התורה היא תקנה
 להשכחה, כי על ידי הפלפול יכולים להחזיר את
 הלימוד שנשתכח, כדאיתא במס' בבא מציעא
 (דף פה:) כי הווי מיננא רבי חנינא ורבי חייה,
 אמר ליה רבי חנינא לרבי חייה, צהדי דידי קא
 מינליה, חם ושלום אי משתכחא תורה מישראל
 מהדרנא לה מפילפולי, וכן איתא במס' תמורה
 (דף עז.) שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי
 אצלו של משה, והחזירן עתניאל בן קנז מתוך
 פלפולו. ומעתה יש לומר שמטעם זה נתן משה
 רבינו את הפלפול לישראל, כדי לתקן את אשר
 גרם על ידי שצירת הלוחות שישכחו את
 תלמודם, כי על ידי הפלפול יבא צידם להשיב
 את הלימוד.

וזוה שאמר לו הקב"ה למשה יישר כחך ששצרת,
 ולדרכינו לא נאמר לו יישר כחך על עאס
 שצירת הלוחות, כי אף ששצירת הלוחות היה
 לעובת בני ישראל, כדאיתא במדרש (שמו"ר
 פמ"ג ס"א) שעל ידי זה נידונו כפנייה ולא
 כאשת איש, מכל מקום כיון שנגרם בזה שכחת
 התורה, לא שייך לומר לו יישר כחך, שהרי יא
 שכרו בהפסדו ששתכחה תורה מישראל, ומצלעדי
 תורת ה' אין קיום לאומה הישראלית, אלא

ענוותנותו, אשר מחמת ענוה זו זכה להוריד את
 התורה לישראל והיא תכלית מעשה שמים וארץ.

*

7 ← ב או יאמר לנעוץ סוף התורה לתחילתה,
 ולכל הוד החזקה ולכל המורה הגדול
 אשר עשה משה לעיני כל ישראל, בראשית ברא
 אלהים.

ב רשיז"ל פירש לעיני כל ישראל, שנשאו לבו
 לשבור הלוחות לעיניהם, והסכימה
 דעת הקב"ה לדעתו, שנאמר (שמות לד א) אשר
 שצרת, יישר כחך ששצרת. ויש לדקדק במה
 שנאמר לו למשה רבינו הלשון יישר כחך, שיש
 במשמעותו יותר מהסכימה בעלמא על שצירת
 הלוחות.

ג במדרש רבה (פ"ג ס"ג) ויאמר אלהים יהי
 אור, רבי שמעון בן יוחאי פתח
 (משלי עו כג) שמחה לאיש במענה פיו ודבר
 בעתו מה טוב, שמחה לאיש, זה הקב"ה,
 במענה פיו, ויאמר אלהים יהי אור, ודבר בעתו
 מה טוב, וירא אלהים את האור כי טוב. ויש
 להבין מפני מה היתה שמחה לפני הקב"ה
 בצריאת האור דווקא, והלא אדרבה אמרו חז"ל
 (חגיגה יב.) שהאור נגזז מן העולם, ולשמחה
 מה זו עושה.

ד במדרש תנחומא (הוצא ברש"י תהלים)
 פתח דצריך יאיר מבין פתיים
 (תהלים קיט קל), פתח דצריך יאיר, תחלת
 דצריך במעשה בראשית יהי אור, מבין פתיים,
 משם יבינו הכל ויפתחו בדברי תורה. וצריך
 ביאור.

ויתבאר צדקדס דצרי הגמרא (נדריס לח.)
 אמר רבי יוסי בר חנינא, לא ניתנה
 תורה אלא למשה ולזרעו, ומשה נהג זה עובת

זה גורם שמחה לפני הקב"ה, כשצריך לומר במענה פיו נלחוני בני, כשאין ישראל משגיחין בצת קול, אלא שדנים לפי ראות עיניהם בפלפול התורה, כי צזה הרי מוצטח שלא תשתכח תורה מישראל, ועל זה אמר ודבר צעתו מה טוב, וירא אלהים את האור כי טוב, שכל זה צא מכה האור שנצרא צששת ימי צראשית, המאיר ללומדי התורה לפלפל ולחדש צתורה.

וזה שדרש המדרש על צריחת האור, פתח דצריך יאיר, תחילת דצריך צמעשה צראשית יהי אור, ומתארת האור הלזה שנגז צתורה משס יש לישראל כח פלפול התורה, מצין פתיים, משס יצינו הכ"ל ויפתחו צדצרי תורה, היינו שכל ישראל אף הפתיים שכבר שכחו תלמודס לא יאמרו לנפשס נושא, אלא יצינו ויפתחו צדצרי תורה, כי על ידי פלפול התורה יחזירו וישיצו את תלמודס שנשתכח.

ובזה ישולצ סוף התורה לתחילתה, ולכל המורח הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, ששיצר את הלוחות לעיניהם, וצזה נגרס שכחת התורה בישראל, אלא שמשס רצינו נהג עוצת עין בישראל ונתן להם את הפלפול כתיקון לשכחת התורה, ועל זה נאמר צראשית צרא אלהים את השמים ואת הארץ וגו' ויאמר אלהים יהי אור, כי מהאור שנצרא צששת ימי צראשית משס מאיר כח הפלפול לישראל, והיא התקנה לשכחת התורה שנגרס על ידי שצירת הלוחות.

ובבן כיון שאור התורה מאיר לכל אחד ואחד מישראל, מכאן יצינו הכל ויפתח"ו צדצרי תורה, כי הזמן גרמח צפתח ותחילת השנה, לקבל על עצמו להתאזר ולהתחזק לעסוק צתורת ה' יומס ולילה, פתח דצריך יאיר, להאיר את אפילת לילי החורף הארוכים צאור התורה, וכמו שאמרו חז"ל (עירוצין סה.) לא איצרי סיברא אלא לגירסא, ולצל יסיתחו היצר צהצלו לצלות

מאחר שנהג צהם עוצת עין ונתן להם את הפלפול כתקנה לשכחת התורה, אז נאמר לו למשה יישר כחך שצצרת, היינו שמלצד ההסכמה על עצס השצירה שהיה לעוצת ישראל, יישר כחך על שתקנת את שכחת התורה על ידי נתינת הפלפול לישראל.

והנה איתח צמס' צצח מליעח (דף נע:) גצי תגור של עכנחי, צאוחו היום השיצ רצי אליעזר כל תשוצות שצעולס ולא קיצלו הימנו, עד שאמר להם אס הלכה כמותי מן השמים יוכיחו, יתח צת קול ואמרה מה לכס אלל רצי אליעזר שהלכה כמותו צכל מקוס, עמד רצי יהושע על רגליו ואמר לא צשמים היא, ואין אנו משגיחים צצת קול, שכבר כתצת צהר סיני צתורה אחרי רצום להעות, אשכחיה רצי נתן לאליהו, אמר ליה מאי עציז קוצ"ה צההיא שעתא, אמר ליה קח חייד ואמר, נלחוני צני נלחוני צני. והקשו צתוס' (ד"ה קחייד) מהא דקאמר צמס' עצודה זרה (דף ג:) מיום שחרצ צית המקדש אין שחוק לפני הקב"ה, עיי"ש צדצריהם. ונראה לתרץ קושיתס כי צודאי שחוק צעלמח אין לפני הקב"ה מחמת חורצן הצית וצרתן של ישראל, אמנס כאשר ראה הקב"ה את החכמים מפלפלים ציניהם צפלפול התורה, עד כדי כך שלא השגיחו צצת קול, אלא הורו כפי ראות עיניהם צכח פלפול התורה, אז נתעורר שמחה וחדוה צמקומו, כי דצר זה הרי מצטיח את קיומה הנלחי של עם ישראל, שעל ידי כח הפלפול לא תשתכח מהם תורת ה'.

והנה כתצ צאגרא דכלה צפרשתו, על הפסוק ויאמר אלהים יהי אור, שהאור שנצרא צששת ימי צראשית נגז צתורה, והעוסקים צתורה מה שמחדשים צתורה צכל יוס תמיד, הוא מתארת אור הגנוז אשר צתורה, עכ"ד. ומעתה זה שדרש המדרש על צריחת האור, שמחה לאיס צמענה פיו זה הקב"ה, היינו שדצר

את זמנו למען יקבץ הון רב, כי אדרבה על ידי עסק התורה יעלה ויילית, כמו שאמרו חז"ל (עבודה זרה יע:): כל העוסק בתורה נכסיו מזליחין, ומשם יצינו הכל ויפתחו דדברי תורה, שהפתיחה והראשית מן הכל תהא לימוד התורה, וכל שאר עניני העולם הזה לעפל יחשב צעניו, וזכה יחי אור לצני ישראל בתוך חשכת הגלות, כי על ידי יגיעת התורה ופלפולה, צעוחים אנו שלא תשתכח תורה מישראל, וצדקה נושע בתשועת עולמים, כדאיתא בזו"ק (ואתחנן דף ער.) צדקה אורייתא יתבון לארעא קדישא ויתכשון מן גלותא. L

*

ג עוד יתבאר קישור סוף התורה לתחילתה, ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, בראשית צרה אלהים.

ז רשיז"ל פירש, ולכל היד החזקה, שקבל את התורה בלוחות צדיו, ולכל המורא הגדול, נסים וגבורות שבמדבר הגדול והמורא, לעיני כל ישראל, שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם. ויש להבין מה ענין שבירת הלוחות בכתוב זה המספר בגדולתו של משה.

ח בראשית צרה אלהים. דקדקו המפרשים מפני מה לא נכתב אלהים צרה בראשית, להקדים שמו של הקב"ה בתחילת התורה, וכמו ששינו חכמי ישראל לתלמי המלך כדאיתא במס' מגילה (דף ט.).

ט במדרש תנחומא (הוצא ברש"י תהלים) פתח דברייך יאיר מבין פתיים (תהלים קיט קל), פתח דברייך יאיר, תחלת דברייך צמעה בראשית יחי אור, מבין פתיים, משם יצינו הכל ויפתחו דדברי תורה. ולריך ביאור.

ונ"פ על פי דברי מרן דודי זללה"ה בדברי יואל (לשמחת תורה עמוד תרסג) לפרש החרוז ישמח משה צמתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו, דהנה איתא בגמרא (ברכות לד:): מעשה ברבי חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אל רבי יוחנן בן זכאי, וחלה בנו של רבי יוחנן בן זכאי, אמר לו חנינא בני בקש עליו רחמים ויחיה, הניח ראשו בין זרכיו וביקש עליו רחמים ויחיה, אמרה לו אשתו וכי חנינא גדול ממך, אמר לה לאו, אלא הוא דומה כעבד לפני המלך ואני דומה כשר לפני המלך, ופירש"י עבד הוא בן בית שנכנס ויואל שלא ברשות, ושר אינו רגיל לצא לפניו. והנה משה רבינו ללד גדול מעלתו בודאי היה בצחינת שר לפני הקב"ה, אמנם כאשר חטאו ישראל והגיע אליהם לרות רבות ורעות, היה מן האורך שיביה משה רבינו גם בצחינת עבד, כדי שיוכל לצא בכל עת אל הקודש לבקש רחמים עליהם, ואז נתן לו הקב"ה צמתנה גם מעלה זו של צחינת עבד, וזה שאמר ישמח משה צמתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו, שנתן לו השי"ת צמתנה גם צחינת עבד כדי לפעול ישועות עבור ישראל בכל עת, עכ"ד ודפח"ח.

י והנה צחינת העבד שניתוסף לו למשה כדי שיוכל להתפלל על לרות ישראל, היה רק צמיצת שבירת הלוחות, דאיתא בזו"ק (משפטים דף קיד.) שאלמלא נשתברו הלוחות לא היה צא על ישראל כל מיני לרות שצא עליהם אחר כך, עיי"ש בדב"ק. ומעשה כאשר מספר הכתוב בגדולתו של משה שהיה שר וגדול אלל הקב"ה, וזכה לקבל את התורה ולעשות נסים ונפלאות לישראל, צא לרמז גם על מתנת חלקו שניתוסף לו מאת הקב"ה גדולה יתירה כי עבד נאמן קראת לו, ולזה אמר הכתוב לעיני כל ישראל, לרמז על שבירת הלוחות, כי על ידי שהוכרח לשבר הלוחות צמעה העגל לטובתם של ישראל, כדאיתא במדרש (שמו"ר פמ"ג ס"א) שעל ידי

אָנר שְׁלִים עַל עוֹבְדֵי יְיָ וּפְנִיתִי אֲנִי לְרֵאוֹת חֲכָמָה וְהוֹלָלוֹת
 מְבִיא לְעֹלָמָא דְאֵתִי: וְסִכְלוֹת פִּי | מַה הָאָדָם שִׁיבֹא אַחֲרַי
 יְבִיא וְאִסְתַּכְּלִית (אָנָּא) חוֹכְמָתָא וְחִלְחוּלְתָא דְמַלְכוּתָא
 לְמַחְזִי חוֹכְמָתָא דְמַלְכוּתָא
 → וְרֵאוֹתֵי אֲנִי עֲשׂוּהוּ: יְיָ וְרֵאוֹתֵי אֲנִי

וְסוֹכְלָתְנֹו, אָרוּם מַה הִנָּאָה אֵית לְגַבְר לְצִלָּאָה בְּתַר גְּזִירַת מְלָפָא, וּבְתַר פּוֹרְעֵנוּתָא, הָא
 כְּבַר אֲתַגְזִירַת עֲלוּהִי, וְאֲתַעֲבִידַת לֵיהּ: יְיָ וְחַוִּית אָנָּא בְּרוּחַ נְבוּאָה, דְאֵית מוֹתַר לְחֲכָמָתָא

רש"י שפתי חכמים

במדרש אגדה כל הענין בבתי מדרשות וכו', ויער צומח עצים דרשו עמי הארץ. ולמה קוראם צומח עצים, לפי שהם למלאכת שדות וכרמים, (אם כן ויער צומח עצים דרשו עמי הארץ, למה נקראו עמי הארץ.

למעשה הגזירה לגזורה, טוב לו להמזונן מחילה נמעשיו ולא ינטרך לנפש:

מצודת דוד

מצודת ציון

ולא יש יתרון בהדברים שעסקתי בזה העולם במקום זריחת השמש: (יב) ופניתי. אחרי זה פניתי פני

להסתכל בחכמה וגם בהוללות וסכלות, רוצה לומר לאחזו בשתייהן פעם בזה ופעם בזה: כי מה האדם וגו'. מה נחשב האדם למאס בסכלות ולבא להתחכם אחרי מלכו של עולם את אשר כבר עשה וברא את הסכלות, וכאומר איך יתכן למאס בדבר שברא ה' וכי לחנם בראו: (יג) וראיתי אני. אחר כך ראיתי בחוש השכל שאף אם אמנם ראוי למאס בסכלות, מכל מקום לא לחנם בראו, כי מה שיש יתרון ומעלה אל החכמה הוא בא מפאת הסכלות, כי לולא הסכלות לא היה נודע תפארת החכמה, כי אין דבר ניכר אלא מפאת הפכו, וכמו שלא נודע טובת האור כי אם מן החושך שהוא הפכו, וכאומר אם כן בעבור זה ברא את הסכלות להיות ניכר

אבן עזרא

ספורנו

שהכל הבל: (יב) ופניתי. הענין אני התעסקתי בחכמה ובהוללות שהוא היין, בעבור שהמשתכר ממנו יתהולל וישתגע, וסכלות הוא הבנין וקנות ההון: כי מה האדם. כענין ה' מה אדם ותדעהו, וכן מה אנוש כי תזכרנו. והענין כאשר ראיתי שמך וירח וכוכבים שהעולם כמו תחת כוכב אחד עומד, אמרתי מה אנוש כי תזכרנו ועשית לו גדולה ומעלה יתירה, והענין כי מה יכולת תהיה באדם שיבוא אחרי המלך, וכל מה שיעשה כבר עשוהו אחרים, ויחסר מלת העושים כמו ויאמר ליוסף (בראשית מח א) שלא זכר שם האומר, וכן אשר ילדה אותה ללוי (במדבר כו נט) ורבים כמוהם. ויש אומרים כי המלך מן וימלך לבי עלי. והענין כי מה הענין והתשובה שיבא אחרי העצה וירדוף אחרי כל אשר עשו הקדמונים, ואיננו נכון: (יג) וראיתי. כמו שיבדיל האור הצורות ויראה הקרובים והרחוקים, ויעמיד כל דבר על

מדרשי חז"ל

כי מה האדם וגו'. אם יאמר לך אדם יכול אני לעמוד על עקרו של עולם, אמור לו, אחרי המלך בשר ודם אי אתה יכול לעמוד, אחר מלך מלכי המלכים הקדוש ב"ה האיך אתה יכול לעמוד. (שם). אשר כבר עשוהו. עשהו אין כתיב כאן אלא עשוהו, כביכול הקב"ה ובית דינו, ואם תאמר שתי רשויות הן, כבר נאמר הוא עשך ויכוננך. (שם).

ית
 צדות
 ז לי
 פרח
 ז לי
 פל
 יתיר
 יאתי
 והא
 ז לי
 ררכו,
 וכפי
 קידה
 ויער
 י על
 ויש
 וכו'.
 זארץ
 זארץ
 זרים
 ידה:
 זה
 על
 דצה
 עלת
 רון.
 על
 ילאו
 לבד
 על
 יתי
 עשי
 לית
 ועל
 וכין
 זעה

שֵׁישׁ יִתְרוֹן לַחֲכָמָה מִן־הַסְּכָלוֹת
הָאֹר מִן־הַחֶשֶׁד: יֵד הַחֶכֶם עֵינָיו
וְהַסְּכִיל בַּחֶשֶׁד הוֹלֵךְ וַיִּדְעֵתִי
גַּם־אֲנִי

מִן שְׁמוֹתָא, יִתִּיר
כְּמוֹתֵר נְהוֹר יִמְמָא מִן
חֶשֶׁד לִילְיָא: יֵד חֲכִימָא
מִסְתַּכֵּל בְּרִישָׁא מָה

רש"י

(יג) מן הסכלות. הוא הרטע י: (יד) החכם עיניו בראשו. נחמילת הדבר מסתכל מה יהא נסופו ה: וידעתי גם אני. גם אני ידעתי אשר משנת את החכם מן הסכיל, יודע אני ששניהם ימותו:

שפתי חכמים

לפי שהם לצרכי הארץ למלאכת שדות וכו'): ד וילא פירש כמו שפירש הוללות וסכלות שטות. ההכא בעונש עבירות קמיירי, ושטות כמשמעו אין בו עונש. לכן פירש הסכלות פה הוא הרשע, וקורא החכם להרשע סכלות, לפי שאין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח של שטות (סוטה ג): ה ויהיה פירוש בראשו, כמו ראש דברך אמת (תהלים קיט קס): ו דקשה

מצודת דוד

על ידו תפארת החכמה: (יד) החכם עיניו בראשו. עכשיו יפרש איך ניכר תפארת החכמה מפאת הסכלות וטובת האור מפאת החשך, ואמר הלא החכם יודע ומכיר שעניו קבועות בראשו במקום גבוה למען יסתכלו למרחוק, ולזה כן יעשה ולמרחוק יסתכל להתבונן בדרכיו ולא יכשל בהם. אבל הסכיל לא יבין את זאת ועיניו לא יביטו למרחוק, והרי הוא

כאלו הולך בחושך מקום שאי אפשר לראות ונוגף רגליו באבני מכשול, ואם כן לולי הסכיל שאינו מביט בדרכיו ובוה נכשל במהלכו, לא היה אם כן ניכר טובת החכם המביט שאינו נכשל. ולולי החושך המונע ראות העין לשמור בעליו מצור מכשול והרי הוא נכשל, לא היה אם כן ניכר מתיקת האור אל העין המציל מן המכשול: וידעתי גם אני. הוא מקרא

אבן עזרא

מתכונתו, כן דרך החכמה: (יד) החכם. דימה החכם החכם עיניו בראשו. רואה את הנוצר העתיד, עד שלפעמים ישיהיה זה השכל כח בלתי גשמי שופט על העתיד. והכסיל בחשך הולך. בלתי רואה את העתיד, ובוה יוקש: וידעתי

מן הסכלות. המשיג את המוחש בלבד בלתי התבוננות: כיתרון האור מן החשך. שהוא העדר האור: ידן וזה כי ימאס תענוג הוה לברוח מאיזה הזיק עתיד. ומוה יתחייב בחשך הולך. בלתי רואה את העתיד, ובוה יוקש: וידעתי

מדרשי חז"ל

(יג) יתרון לחכמה וגו'. תני בשם ר' מאיר, כשם שיש יתרון בין האור ובין החושך, כך יש יתרון בין דברי תורה לדברי הבלים. (שם).
 יד-טז) החכם עיניו בראשו. וכי הסכיל עיניו ברגליו הם, אלא עד שהחכם בראשו של דבר הוא יודע מה בסופו. (ירושלמי סוטה פ"ח ה"י). דבר אחר החכם עיניו בראשו זה אברהם אבינו, והכסיל בחשך הולך זה נמרוד, ואמרתי אני בלבי כמקרה הכסיל גם אני יקרני, זה נקרא מלך וזה נקרא מלך, ולמה חכמתי אני יותר ולמה מסרתי נפשי על קדושת שמו של הקב"ה, אלא כשישראל נכנסין לצרה הם אומרים זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך, שמא אוה"ע אומרים זכור למעשה נמרוד, הדא הוא דכתיב ואיך ימות החכם עם הכסיל. (קה"ר).
 החכם עיניו בראשו וגו'. זה משה, והכסיל בחושך הולך זה בלעם, ואמרתי אני בלבי כמקרה הכסיל גם אני יקרני, זה נקרא נביא וזה נקרא נביא, א"כ למה חכמתי אני יותר, למה נתתי נפשי על התורה, אלא כשישראל נכנסין לצרה הם אומרים ויזכור ימי עולם משה עמו, שמא אוה"ע אומרים ויזכור ימי עולם בלעם עמו, הדא הוא דכתיב ואיך ימות החכם עם הכסיל. דבר אחר החכם עיניו בראשו זה דוד מלך ישראל והכסיל בחושך הולך זה נבוכדנצר, ואמרתי אני בלבי כמקרה הכסיל יקרני, זה בנה ביהמ"ק ומלך מי

שנה וזה החריובו ומלך ארבעים שנה, א"כ למה חכמתי אני יותר ולמה נתתי נפשי על בנין ביהמ"ק, אלא למחר שלמה עומד ובונה ביהמ"ק ואומר זכרה לחסדי דוד עבדך, שמא אויל מרוודך עומד ואומר זכרה לחסדי נבוכדנצר עבדך, הדא הוא דכתיב ואיך ימות החכם עם הכסיל. (קה"ר).
 החכם עיניו בראשו וגו'. זה הלוקח חטים לשלש שנים, והכסיל בחשך הולך זה שלקח חטים לשנה אחת, ואמרתי אני בלבי כמקרה הכסיל יקרני, זה אוכל זה אוכל, א"כ למה חכמתי אני יותר ולמה משכנתי בגדי להכין לי מזוני, אלא למחר שנת בצורת באה, זה אוכל ביוקר זה אוכל בזול, הדא הוא דכתיב ואיך ימות החכם עם הכסיל. דבר אחר החכם עיניו בראשו, זה תלמיד חכם שרגיל במשנתו, והכסיל בחושך הולך זה שאינו רגיל במשנתו, ואמרתי אני בלבי כמקרה הכסיל יקרני, זה נקרא רבי וזה נקרא רבי, זה חכם וזה חכם, א"כ למה חכמתי אני יותר ולמה נתתי נפשי על תורתך, אלא למחר שניהם נכנסין לבית הועד או למקום אחר ושואלין לזה ולזה, זה נשאל ומשיב וזה נשאל ואינו משיב, הדא הוא דכתיב ואיך ימות החכם עם הכסיל. (שם).
 והכסיל בחשך הולך. תניא, לעולם הלכה ככית הלל, והרוצה לעשות מחומרי בית שמאי וחומרי בית הלל, עליו הכתוב ואמר והכסיל בחושך הולך. (עירובין ו:).

דַּעֲתִיד לְמַהוּי בְּסוֹן
וּמְצִילִי וּמְכַפִּילִי גְזִירְתִּי:
בִּישְׁתָּא מִן עֲלָמָא
וְשִׁטְיָא בַּחֲשׂוֹכָא אֲזִי
וַיִּדְעִית אֶף אֲנָא, דִּין
לָא מְצִילִי חֲכִימָא
וּמְכַפִּילִי גְזִירְתָּא בִּישְׁתָּא
מִן עֲלָמָא, כִּד יִין
פּוֹדַעְנוֹתָא בְּעֲלָמָא, אֲרִי
קִישׁ מְלַפָּא דְסַטְבָּסְטָא
מְלַכּוֹתָא, אֶף אֲנָא יַעֲר
דְּאֶף דִּין הַבְּלוֹ, וְלִית:
לְעֲלָמָא דְאַתִּי, וּבְתֵר

שפתי ד
 לרש"י מהו גם. לכן פירש החכם מן הכסיל, יודע שש ידעתי שאחר אני, ומלת אני ובספרים אחרים אינן: ז דקי' שיאמר כן שיהיה מקרה כלומר

בשכבר הימים הבאים

מצודת
 (יד) שמקרה. מאורע: טו) תועה

החכם יהיה או סכל, עם כי הואיל ובדבר מקרה המיתד קודם זמן המיתה יותר מן אמרים אלי שגם זה ההרהו יזכרו שניהם יחד בדמיון

ספן
 גם אני. ועם זה ידעתי כי המות, יקרה את כלם לחכמים אני כמקרה הכסיל גם אני יותר. באופן שאמרתי שבלי אמנם אין זכרון לחכם, עם שעבר אין זכרון לחכם, כמו

בלבי שגם זו החכמה היא שאין זכרון לחכם עם הכ הקשה שימות החכם עם ה

עיונים

רנו

פרשת

דף מז ע"ב

תזריע

ואתמלי ידיו וחדי וגו' יובן בסוד ומלא את ידו ללבוש את הכנדים בסוד עשד אצבעות הנק' י שליטים אשר שם נמשך השפע בסוד ומלא ידיו מברכותך פותח את ידך וגו'. והנה יש צדיק וגומר לא קאי באן למטה אלא למעלה לזה לא אמר נאבד ח"ו דק אובד ופי' כי אובד כל השפע הבא עליו מנהר היוצא מערן זה בצדקו כלומר צדקו היא המ' שנתרחק ממנו ע"י עונות יש וכשאין ווג ליסוד עם המ' גם היסוד אובד וחסר ממנו שפע עליון כי אין משפיעין לו אלא כדי שישפיע להתחוננים גם ע"י התחוננים הוא מתחבך בסוד תנו עו לאלהיים. וגם הצדיקים התחוננים אשר בכה"ז גם הם אובדים שפע העליון ואו הרשע"י מאזיכין בעבור רעתו הוא צד הטומא. והיינו ברעתו הנק' רעה כנוודע וכל הדבקי' בה כלחו מאזיכין ימים בשלוה משום דאתרביק בה כנוכר בפרשת שמות דף י"א ע"א. מהרח"ז נר"ו.

כגוונא דא אמר שלמה מלוי דעלמא מתקיימא בהו כעין זה אמר שלמה דבריו שהעולם מתקיים בהם דהאי הבל דמתקיים ביה עלמא שוה ההבל שמתקיים בו העולם והאי הבל דמתקיים ביה עלמא מהבלים דלעילא קאתי וזה ההבל שמתקיים בו העולם מההבלים של מעלה בא הה"ד הבל הבלים הבל מהבלים דלעילא הבל מהבלים של מעלה וכל מלוי הכי הוו וכל דבריו כך היו ובהבלים דלעילא כתיב ובהבלים של למעלה כתוב דברים ה' כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם מאי מוצא פי ה' דא הבלים דלעילא זה ההבלים של למעלה.

ד ותניא וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות מן הסכלות ממש אתי תועלתא לחכמתא מן הטפשות ממש בא תועלת לחכמה דאלמלא לא אשתכח שטותא בעלמא לא אשתמודעא חכמתא ומלוי שאלמלא לא נמצא השמות בעולם לא נורעת החכמה ודבריה ותאנא חיובא הוא על ב"נ דאולף חכמתא ולמדנו חיוב על בן אדם שלמד חכמה למילף זעיר מן שטותא ולמנדע לה ללמוד קצת מן השטות ולדעת אותה בגין דאתי תועלתא לחכמתא בניגויה כי בא תועלת לחכמה בגללה כמה דאתיא תועלתא לנהורא מחשוכא כמו שבא תועלת לאור מהחושך דאלמלא חשוכא לא אשתמודא נהורא ולא אתיא תועלתא לעלמא מניה שאלמלא החושך לא נודע האור ולא בא תועלת לעולם ממנו תנא שיש יתרון לחכמה לחכמה סתם דאמר ר' שמעון לרבי אבא תא חזי רזא דמלה בוא וראה סוד הרבר לא נהיר חכמתא דלעילא ולא אתנהיר לא מאיר החכמה של למעלה ולא מואר אלא בגין שטותא דאתער מאתר אחרא אלא בגלל שטות שמתעורר ממקום אתר ואלמלא האי ואם לא זה נהירו ורבו סניא ויתיר לא הוה האור והגדלות המרובה והיתרה לא היה ולא אתחזיא תועלתא דחכמתא ולא היה נראה תועלת החכמה ובגין

ידיד ביאור המאמר נפש

בו סוד הבל דק רחמי השורה בו, דהיינו הרוחניות העליון הנמשך לתחוננים שעי' חיותו וקיומו והבל יוצא היינו עסק התורה והמצוה שממנו נעשה הבל. והיינו דמסיק. כגוונא דא אמר שלמה מלוי וגו' וירצה לפי זה פידוש הפסוק הבל מאותם ההבלים העליונים אמר קהלת, ר"ל ספרו ודבורו הם הבל נמשך מההבלים העליונים שהוא קיום העולם שהוא מתקיים כהבל א' הנמשך מאותם הבלים. והיינו אי' הבל הבלים, בענין שבין אותו הבל שהעולם מתקיים בו בין אותו הבל שאמרתי אני קהלת, הבל הבל אחר, ו"ש ובל מלוי הכי הוא, מהרמ"ק. ובהבלים דלעילא כתיב כי על כל מוצא פי ה' פידוש, שו המלויים הנזכרים יוצאים מפי הבינה ועל ידם יחיה הועיר. וזהו מה שנלע"ד. עכ"ל.

ותניא וראיתי אני וגו' הוא דאה מה שלא ראו אחרים והשעם כנוכר שסוד החכמה העליונה לא נתגלה לוולתו שהוא היה נאחו בה יותר משאר האדם. ולכן בענין החכמה ראיתי אני, הוא ראה שיש יתרון לחכמה מן הסכלות הם החצונים. ואין ספק שמן היות הסכלות נמצא בעולם **אתי תועלתא לחכמתא** מכאן אנו למדים יסוד חשוב בעבודה. כי לבאודה מדוע ברא הקב"ה הקליפות כדרך שנבראו, היינו זה לעומת זה. כי אם כדי שתהיה בחירה, די היה כמצאוה של יצה"ר אבל לא נבין מדוע אנו מוצאים אילן שלם עם פרצופים וספירות ועולמות בס"א כמו להבדיל בקדושה, כי מי צריך לכל זה. והתשובה היא שמציאות הסכלות, היינו כלל החצונים, יש בה להועיל לחכמה **דאלמלא לא אשתכח שטותא בעלמא וגו'** ו"ל הרמ"ק: שאין האור ניכר אלא מתוך החשך ואם אין רשעים אין צדיקים שלא נאמר מיכאל הצדיק וכיוצא אלא

יוסף הצדיק מפני שהיו במין הארס רשעים (ואין במין המלאכים רשעים). וכן אם אין סכלות אין חכמה. וכן דבריו חכמה אם אין סברא הפכית נד אותה הסברא אלא מוסכמת מרבל, לא תקרא חכמה. ו"ש ומלוי היינו דברי החכמה כנוכר. ותאנא חיובא הוא על ב"נ וכו' למילף שטותא הם הדברים הנגדיים הפך האמת. שלא יאמר האדם אדע ההסכמה האמתית לבר שהוא העיקר, שאינו אלא כל מי שירצה לדע החכמה ידע סברת השוטים המכחישים החכמה וכוה. יבין מסתורי החכמה להבחין האמת והכרחיותו. כמה דאתי תועלתא לנהורא היינו כיתרון האור דקאמר בקרא, וירצה כיתרון הנמשך לאור מהיות חשך במציאות. ולא **אתי תועלתא וגו'** הענין שבהיות החשך, או האור מתעורר ומתחזק להעביר ההשך ומוציא תועלתו לעולם. אבל אם לא היה חשך, היה האור נדעך בלתי מתחזק. וכן עניני החכמה. מפני היות מנגדים אליה, היא מתאמצת בטענות וראיות ותוספת חכמה. וכן ענין במקורי השפע מהחכמה מפני החצונים הנגדיים היא מתאמצת להעבירם כדמסיק לחכמה סתם דהיינו כל מיני חכמה בין העליונה בין התחתונה שיש לה תועלת מן הסכלות. **דאמר ר' שמעון וגו'** לא נהיר ר"ל אין החכמה מאירה לתחוננים ולא אתנהיר ואינה מקבלת הארה והתגברות מן העליונים אלא בגין שטותא הם החצונים המתגברים, ובגללם הוצרך להתגבר אור הקדושה להעבירם ולכבלם ולשקעם בתהומא רבא ואותו התגברות גרמת בגלל השטות. ואלמלא המן לא נמצא פורים, ואלמלא יון הרשעה לא נמצא תנוכה, וכאשר שם לבו לכל זה, גיע למסקנה כי יתרון האור מן הסכלות וראי. ואלמלא האי וגו' וראי שהיה שפע ואור, אמנם

שטותא אר שיש יתרון ש שטותא ש והיינו דרב ממנו החכמי תועלתא ל בגללו הה"ד דחכמתא ולבי נהג יקרא דחכ הבבודשל לב דחכמתא והכבוד של לא אתיא היא אוכמ לא השחור י ונתיקד אמ מרידא שי מתוק הוי עשה תאנא בני גדול שב בצלם א והא כת דאיהו ו יתרון שבא בה אם לא היא מ והיינו ד דשטותו תצוניות ו מחכמד והכבוד ו בפסוק, כיתרון האור ני זה עש תאנא אנוש שכבו דאצילו דבריא ומצד ומצד

שמותא אתנהיר יתיר ונהירין ליה יתיר ובגלל השמות מאיר יותר ומאירים לו יותר הה"ד שיש יתרון לחכמה לחכמה סתם מן הסכלות סתם וכך לתתא אלמלא לא הוה שמוותא שכיח בעלמא לא הוי חכמתא שכיח בעלמא וכך למטה אם לא היה שמוות נמצא בעולם לא היה חכמה נמצא בעולם.

והיינו דרב המנונא סבא כד הוו ילפין מגיה חברייא רזי דחכמתא כאשר היו לומדים ממנו החברים סודות החכמה הוה מסדר קמיייהו פרקא דמלי דשמוותא בגין דייתי תועלתא לחכמתא בגיניה היה מסדר לפנייהם פרקים של דברי שמוות כדי שיבוא תועלת לחכמה בגללו הה"ד קהלת י יקר מחכמה ומכבוד סכלות מעט משום דהיא תקונא דחכמתא ויקרא דחכמתא משום שהיא תקון של החכמה וכבוד החכמה ועל דא כתיב ולכי נוהג בחכמה ולאחוז בסכלות רבי יוסי אמר יקר מחכמה ומכבוד כלומר יקרא דחכמתא ונוי דילה הכבוד של החכמה והיופי שלה ויקרא דכבוד דלעילא ויקר הכבוד של מעלה מאי היא סכלות מעט זעיר דשמוותא קצת של השמות אחזי וגלי יקרא דחכמתא וכבוד דלעילא יתיר מכל ארחין דעלמא מראה ומעלה הכבוד של החכמה והכבוד של מעלה יותר מכל הדרכים של העולם כיתרון האור מן החשך תועלתא דנהורא לא אתיא אלא מן חשוכא תועלת של האור לא בא אלא מהחושך תקונא דחוורא מאי היא אוכמא התקון של הלבן מה היא השחור אלמלא אוכמא לא אשתמודע חוורא אם לא השחור לא נודע הלבן ובגין אוכמא אסתליק חוורא ואתיקר ומשום השחור נתעלה הלבן ונתייקר אמר ר' יצחק משל למתוק במר דלא ידע אינש טעמא דמתיקא עד דטעיים מרירא שלא ידע אדם טעם של מתוק עד שיטעום מר מאן עביד להאי מתיקא מי עשה ליה מתוק הוי אומר האי מרירא זה המר והיינו דכתיב קהלת ז גם את זה לעומת זה עשה האלהים וכתיב קהלת י טוב אשר תאחוז בזה וגם מזה אל תנח ירך.

תאנא בכמה דרגין אתקרי ב"ג למרנו בכמה מדרגות נקרא בן אדם אדם גבר אנוש איש גדול שבכלם אדם דכתיב ויברא אלהים את האדם בצלמו וכתיב בראשית ט' כי בצלם אלהים עשה את האדם ולא כתיב גבר אנוש איש א"ר יהודה אי הכי והא כתיב ויקרא א' אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מאן בעי למקרב קרבנא מאן דאיהו חטאה מי צריך להקריב קרבן מי שהוא חוטא וכתיב אדם אמר ר' יצחק ת"ח

שייך לרף מ"ו ע"ב
 את האדם והרחמי ממשך. אמנם נלע"ד לפרש כי נשמה ונפש הכל אי והראיה אי חפץ באפיו וגומר ועי"ז היה לנפש חיה. והענין כמה שירעת כי גם הכינה נקי חיה וכמ"ש כפי משפטים דף קכ"ו ע"א בסוף הפרשה. ועיין שם בכיאותי דאית חיה עלאה, וחיה זוטרת, חוטרת רזוטרת וע"ש.
 והענין כי סתם חיים הוא בחכמה. והכינה המקבלת אותם חיים נקראת חיה חיים. והנה הנשמה הנקי נעמי היא כסוד הכינה כנודע. וכך אתמשכא לתתא כמ' אתקריאת נפש. וז"א תוצא הארץ היא מ' תוצא לחוף אותה הנשמה הקריאה נפש חיה. ר"ל כי כאה מהכינה הנקי חיה עלאה. ורוק ותשכח.
 ות"ח. בגין דהאי נפש חיה יגוי ז"ל רחמי. הענין כי נשמה זו כיוורה אל המי נקי נפש וכשתחזרת אליה אחר פטירת האדם או בלילה בעת השינה, אז נקי נשמה. והענין כי נשמה מלשון נשימה והוא סוד הרוח אשר נושם האדם בחוטמו ומושכו אליו. וכן הנפש הוה בחזרתה אל המי והמלכות מושך ושואב אותה אז נקי נשמה. ושמור כלל זה בידך.

ידיד ביאור המאמר נפש

אנושה מכתך. ויברא אלהי"ם הכסא בני אלהי"ם בצלם אלהי"ם חכמה שהיא רוחניות הבינה. ומכח החכמה ברא אדם כת מ"ה. או בצלם הכסא שהוא אדם דאצילות גו'. ובכל הפסוקים מזכיר אדם ולא כתיב גבר אנוש איש כגון ויברא את הגבר או ויברא את האיש. מכאן נלמד שאדם הוא הנעלה שבר' הכינויים א"ר יהודה אי הכי והא כתיב אדם כי יקריב וכו' ומי בא להקריב קרבן חטאת, הוה אומר אדם חוטא ועכ"ז אינו אומר איש כי יקריב אלא אדם כי יקריב. וז"ל הרמ"ק: מאן דאיתו חטאת, ולפי דברך מי שהוא במעלה כזו אין חטא בא לידו. והשיב אדרבה, אין קרבן ראוי ליקרב אלא ע"י מרתה זו שע"י מתקיימן עילאין ותתאין והקושר הכל הוא אדם שעולה עד החכמה. וחוזר ומקשה הרי נאמר אדם כי יהיה וגו' לנגע צרעת ולדירך אין דאוי שנאמר שהיה שולש באדם נגע צרעת מפני שאין שם השגה לקליפות. ומתוך אמר ליה להאי בעי קב"ה וכו' אם אדם חטא עד שהביא על עצמו נגע צרעת, ראוי שייסוהר מיד מפני כבוד האדם דמאן דאיהו בדרגא עלאה דכלהו היינו מי שהגיע למדרגה שנקרא אדם לא ליתבי הכי אינו מן הראוי שישאר בטומאתו.

יתרון שבא אל המ' כרי שתוכל נד הקליפות לא היה כה אם לא מפני שיש קליפות נמצאות. אתנהיר יתיר היא מעצמה ונהרין לה מהספירות העליונות. והיינו דרב המנונא סבא וכו' פרקא דמילי דשמוותא היה מעלה לפני תלמידיו סברות דעוונות חזוניות ומבטלם כדי שיהיה ניכר הסוד. הה"ד יקר מחכמה ומכבוד ר"ל כבוד ויקר הוא מהחכמה והכבוד העליון סכלות מעט והיינו סברת ר' יוסי בפסוק, שכבוד החכמה יופיה מתגלה דוקא מהסכלות כיתרון האור מן החושך ר"ל כשם שאין חשיבות האור ניכרת אלא כאשר יש מציאות של חושך, ואז יש מקום להשוואה. ומסיים והיינו דכתיב זה לעומת זה עשה האלהים ר"ל ככל שנודע להכיר את החושך, כך נדע להעריך את האור.
 תאנא בכמה דרגין אתקרי ב"ג, אדם גבר אנוש איש והן ד' מדרגות כנגד עולמות אבי"ע גדול שבכולם אדם וכו' וז"ל הרמ"ק: מצד נשמתא דאצילות נקי אדם סוד חכמה מ"ה אד"ם. ומצד נשמתא דבריאה גבר, סוף סוף גובר סוד ה' רחמן יסוד הגבורה. ומצד רוח דיצירה נקי איש סוד ו' כענין והאיש גבריאל. ומצד נפש דעשיה נקי אנוש אנוש הוא וראי בסוד ה'

אגרא

פרשת בראשית

דכלה

מז

בראשית, כך כתובה קושיות חוספות שם נד"ה דוח
 פרשה זו לפני במרום: מורה"ת). אם כן היה להו
 שמנה רוחות שמנשכות ככל
ועל פי דרך הקודש יום בניית אלקים חיים לקיום
 האמור העומד על הרוח, על כן נמסר
 בזוהר הק' (ח"א ט"ז ע"ב) ח' פעמים ור"ח אלקים:
 יה"י או"ר, רמו להתפשטות חיות האור אין סוף
 ב"ה בתוך כל עלמין, ויה"י או"ר רמו לצמצום
 אור במדה. ולפי זה יהיה שיעור הכתוב ויאמר
 אלקים יה"י או"ר ויה"י או"ר, רצ"ל ויה"י אור אינו
 סיפור מעשה מדברי התורה, רק הוא ממאמר
 הש"י שאמר תרווייהו יהי אור ויהי אור, היינו
 צמצום והתפשטות, (ולזה מן הצורך לעבודתינו
 להשי' בירא"ה ואהב"ה צמצום והתפשטות, הבן
 הדבר). ובזה פירש הרב בספר ברית כהונת עולם
 פסוק (תהלים לג ט) כי הוא אמר ויה"י. רצ"ל גם
 ויה"י או"ר אמר הש"י ואינו ספור, ולזה אמר ויהי
 כי הוא צוה ויעמוד, מלשון ויעמד השמש (יהושע י
 ג), רצ"ל שיתצמצם ולא יתפשט עוד. וגם כפשוטו
 לפי זה הוא צוה ויעמד, שיהיה עמידה וקיום
 לעולמות, שאלו היו מתפשט האור בלי שיעור, לא
 היה ביכולת העולם לסבול הבהירות והיה מתבטל
 העולם. יצא לנו מספור הזה בתורה שמאת הש"י
 לא יצא הרעות ומניעות הטובה הוא לטובה, הגם
 שנראה לדעתו שהוא רע ח"ו, היודע תעלומות
 הוא יודע הטובה המגעת מזה. ועל פי זה תבין
 יה"י או"ר, בגימטריא רל"ב ראשית התפשטות
 שמו ית' ושפעו המחיה כל העולמות, הלא המה
ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן בגימטריא רל"ב, ויה"י או"ר
 בגימטריא רח"ל, סוף מעשה במחשבה תחילה
 להתצמצם האור בשיעור מוגבל, ומשם והלאה
 נעשה מסך הבריאה כנודע. וזהו שתמצא בקהלת
 (ג ב) ע"ת ללדת וע"ת כו', הנה כלל כל המאורעות
 שבעולם לטוב ולהפכו בתיבת ע"ת (ולא אמר זמן).
 כי ע"ת בגימטריא יה"י או"ר ויה"י או"ר, צמצום
 והתפשטות טוב והפכו והכל לטובה. וז"ש דוד
 (תהלים לד ב) אברכה את ה' בכל ע"ת, היינו בין
 שיתנהג עמי בבחינת יה"י או"ר, ובין שיתנהג עמי
 בבחינת ויה"י או"ר, כשם שמברכין על הטובה

כו' (עין ברכות נ"ד ע"א), כי הכל לטובה (ועדיין היא
 באתכסיא). והנה תמצא שם הויה רמו שכבר
 נתהוו הויה וניכרת הטובה, ושם אהיה זמין אנא
 לאולדא יגיע מזה טובה. והנה שיעור קומה בכל
 דבר הוא עשרה כנודע, על כן ע"ת בגימטריא
 י' פעמים הויה י' פעמים אהיה, וכן בגימטריא
 יה"י או"ר ויה"י או"ר, והדבר הזה הוא עיקר גדול
 לעבודה באיכות היראה ואהבה בכל פקודא ובעסק
 התורה, דוק ותשכח:

ויאמר אלקים יה"י או"ר. נודע לנו מחכמי האמת
 די רוח אלקין קדישין דבר בהם יה"י או"ר
 בגימטריא רל"ב, בגימטריא ד' מילואי הויה ב"ה
ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן, הוא סוד מספר הברכה העליונה
 שיורד מעולם המלבוש לתיקון העולמות כנודע,
 ונמצא בספר שערי גן עדן כו"ס מלא ברכת השם,
 כו"ס מלא כזה כ"ף ו"ו סמ"ך, בגימטריא הברכה
 שהוא סוד יה"י או"ר הנ"ל הנשפע מעולם המלבוש.
 ולדעתי הקלושה זה הוא שכתבו הפוסקים (עין
 באר היטיב א"ח סי' קפ"ג ס"ק י"א) שצריך האדם
 להתעטף במלבוש העליון בשעת ברכת המזון,
 והבן סוד המלבוש העליון מקור הברכה והחיים.
 והמשכיל על דבר יתלהב לבו בכרכתו לברך את
 הש"י בשמחה ובטוב לבב אשר בחר בנו מכל
 העמים וגילה לנו מצפוניו ומסתוריו בטעמי מצותיו
 הנעימים מה טובם ומה יפים, לא עשה כן לכל גוי.
 והנה אנחנו בעניינו נאמר עוד דבר נחמד בענין
 זה, כו"ס יי"ן מלא כזה כ"ף ו"ו סמ"ך יו"ד יו"ד
 גו"ן, בגימטריא מלבו"ש, שמשם מקור הברכה. וזה
 שישד המשורר בפיוט צור משלו על כו"ס יי"ן מלא
 כברכ"ת יי', והבן. וכן נהגו המדקדקים לסיים אחר
 ברכת המזון בפסוק (תהלים כט יא) יי' עוז לעמו יתן
 יי' יברך (בגימטריא רל"ב וכנ"ל) את עמו בשלום,
 (אותיות מלבו"ש): (עד כאן מועתק מספר "דרך
 עדותיך"):

→ **כ"ד** תיבין הם מהתחלת התורה עד תיבת או"ר.
 לרמו האור ההוא הוא מן התורה כ"ד ספרין
 דאורייתא, כשנגנו האור חזר למקורו ונגנו בתורה,

21

והעוסקים בתורה מה שמחדשים בתורה בכל יום תמיד, הוא מאור הננו אשר בתורה, והדבר הזה מובן למשכיל עיין בתיקוני זהר. ויתבאר עוד אי"ה במקום אחר: L

מסרה וירא אלקים את האור, ט' בתורה והמה נרמזים במס"ג (מבין חידות). אפשר בא לרמוז כי מדה עשירית לית לה נהורא מגרמיה כלום, על כן נמסר וירא אלקים ט' פעמים, ועל כן יש ט' מיני נקודות **א"ת** ה"אור בנימטריא בתורה, ובנימטריא תרי"ג, לרמוז שעל ידי התורה והמצות נהנין מן האור הננו, כי בתורה נגנו האור הננו. והנה במדרש ר"ל (פסיקתא דר"כ פ"ב) אם בקשת לטול עצה, מן התורה הוה נוטל, היינו להסתכל בפסוקי התורה לידע איך יתנהג, כי באור הראשון היה אדם צופה ומסתכל בו מסוף העולם ועד סופו (תגינה י"ב ע"א), והוא ננו וגניזתו בתורה, על כן על ידי הראיה בתורה יכול האדם לידע עתידות. והוה גם כן טעם הראשונים ששאלו לתינוק פסוק לי פסוקיך (שם ט"ו ע"א): L

ויאמר אלקים כ"ה ריש פסוק. כ"ה פסוקים רישיהון במלת ויאמר אלקים, והם מנויים במס' ערך אות א' (מבין חידות). הנה כ"ה היא השכינה שנקרא בה אמר ה' (שמות י"ד, תיקוני הקדמה י"ד ע"א), ועל ידה מתגלה דבור הנבואי ד"בר מלך שלטון (קהלת ח ד), והם מילוי שכינה בנימטריא דבו"ד כוה י"ן ה' ו"ד ו"ן ה', והיא תורה שבעל פה שניתנה באמירה (עיין תיקוני הקדמה י"ז ע"א), על כן נמסר ויאמר אלקים ריש פסוק כ"ה פעמים:

מתחלת התורה עם תיבת **אוי"ה**, פ' אתוון. וכן דוד המלך ע"ה לא הזכיר בתמניא אפי תיבת או"ה עד אות פ' (תהלים קיט קל), (מגלה עמוקות ואתחנן אופן ע"ד). ונ"ל הטעם פ' גימטריא יסו"ד, וכו הוא גניזת האור כי טוב, היינו ננו לצדיקים (תגינה י"ב ע"א) צדיק יסו"ד עולם, וגם פ' רמו לתורה שבעל פה, שעל ידו נגלה האור הננו, והוה ננו לצדיקים, צדיק וצדיק, ומעתה תתבונן יותר רמזות המסרה שכתבתי לעיל:

במגלה עמוקות ואתחנן אופן קע"ג, ידוע דג' מיני אורות הן פנימי מקיף חיצון, עליהם נאמר ויאמר אלקים יהי או"ר דא אור חיצון, וי"הי או"ר דא אור פנימי, וירא אלקים את האור כי טוב, דא אור מקיף, עיין שם. והנה לפי זה מצאנו טוב טעם למה לא נאמר ויהי כ"ן, רק ויהי אור. ותתבונן מזה למה נקרא הגחלת שנאחו בו האור, פ"חמין. היינו לשון יחיד פח"ם, ר"ת פנימי חצון מקיף. ותתבונן למה במקומו של רבי אליעזר היו כורתין עצים לעשות פחמין לעשות ברזל לצורך המלה בשבת (שבת ק"ל ע"א), שהוא להתגלות עטרה דרגא דיסו"ד שבו גניזת האור. והנה אמרו בזהר (ח"א ל"א ע"ב) וכדרשות חז"ל (תגינה י"ב ע"א) אור שנברא ביום הראשון היו מביטין בו מסוף העולם ועד סופו, הנה פנימי ו"חיצון ו"מקיף, בנימטריא קצו"ת, כענין כי הוא לקצות הארץ יביט (איוב כ"ה כד). ולדעתי בעבור זה תיקנו ג' תפלות בהשתנות עיתותי אור היום ערב ובוקר וצהרים, נגד ג' אורות שהיו באור הראשון שננו בטו"ב, ועל ידי התפלה שואבין מאור הננו, על כן ח"י ברכאן בכל תפלה סוד גדלות הטו"ב, סוד ובטו"בו חיינו, מובן למשכיל על דבר:

[ר"ת כל הפסוק, בנימטריא כ"ה. שעד שם יסוכבו כל הברכות להשפיע לתחתונים, והוא מדת מלכו"ת שמי"ם הנקראת כ"ה (וזהו ח"ג קמ"ח ע"א), ונקראת בריכה העליונה, בסוד שנאמר לאבינו אברהם והיה ברכ"ה (בראשית יב ב), הברכות מסורין בידו (בראשית ובה פל"ט י"א) וי"י ברך את אברהם בכ"ל (שם כד א). כ"ת (ר"ל מדה, כמו אלפים כ"ת יכיל [מלכים א' ז כז]), היתה לו לאברהם אבינו ובכ"ל (בנימטריא כ"ן) שמה כנודע (כ"ב ט"ז ע"ב), והוא סוף אצילות הקדש מהאור הנערב הנשפע מעולם המלכוש. ס"ת כל הפסוק בנימטריא סת"ר. הוא סוד עיגולא וריבועא, מ"ם ופמ"ך בנימטריא סת"ר (בהחשב המ"ם לת"ר כנודע), כטהירו עילאה ראשית השעשוע והצמצום, עד הניע למלך הכבו"ד סוף האצילות הנרמז בר"ת הפסוק בנימטריא כ"ה. ועל תתמה רמזות הכ"ה

בר"ת, ו
אחדות
וידוב
(ד) וי
היוצר
שבת
מה
וירא א
ת
אני שי
א, כלו
לחכמה,
אשתמו
דאוליף
בגין דא
תועלתא
לא איש
מיניה כ
לא אתי
מהאי
חורא,
שם עו
פשוטו
כל תע
בהתגלו
בו הכד
טוב הא
עולם ל
חושך י
האור כ
בזולת
טובת
בין הא
בהבדל,
שאינ כ
בהיות

בר"ת, וסת"ר בס"ת, להודיע לבאי עולם כי הכל אחדות פשוטה כשלהבת הקשורה בגחלת, והמיי וידום.] (עד כאן מועתק מספר דרך עדותך):

(ד) וירא אלקים את האור כי טוב. בירושלמי ברכות (פ"ח ה"ו) נלמד הלכה מאת היוצר כל, דאין מברכין על נר הבדלה במוצאי שבת עד שיאותו לאורו. ומה יאות לפי זה מה שרמז בעל המורים ויבד"ל, בנימטריא מנין הבדלות בשנה במוצאי שבת:

7 ← וירא אלקים את האור כי טוב כו'. בזהר פרשת תרומה (תזריע). (תי"ג מ"ז ע"ב) תנא וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות (קהלת ב ג), כלומר מן הסכלות ממש אתיא תועלתא לחכמה, דאלמלא לא אשתכח שטותא בעלמא לא אשתמודע חכמתא, ומילוי תנא חיובא על בר נש דאוליק חכמתא למילף מן שטותא ולמנדע לה, בנין דאתא תועלתא לחכמה בנינה, כמה דאתא תועלתא לנהורא מגוי חשוכא, דאלמלא חשוכא לא אישתמודע נהורא, ולא אתיא תועלתא לעלמא מיניה כו' כיתרון אור מן החשך, תועלתא דנהורא לא אתיא אלא מן חשוכא, ולעולם תיקונא דחוורא מהאי אוכמא, אלמלא אוכמא לא אשתמודע חוורא, ובנין אוכמא אסתלק חוורא ואתיקר, עיין שם עוד. ומעתה אין מקום להקשות גם לפי פשוטו מהו וירא אלקים וכו', הלא לפניו נגלו כל תעלומות. גם מהו ויבדל. והענין הוא דודאי בהתגלות האור בטל החושך ממילא ואין שייך בו הבדלה, ושיעור הכתוב מצדו ית' הוא יודע טוב האור ותועלתו אפילו בזולת החשך, רק בני עולם לא יכירו ולא ידעו תועלת האור, כי על ידי חושך יוכר מעלת האור. וזהו וירא אלקים את האור כי טוב, הוא ית' לבדו יודע בטובת האור בזולת הניגוד החושך, אבל לזולתו ית' לא יתוודע טובת האור בזולת הניגוד, על כן ויבדל אלקים בין האור והחשך, היינו שכרא מציאות החשך בהבדל, דהיינו בהמנע האור ניכר החושך, מה שאין כן בהיות האור אין מציאות להחושך, ואז בהיות מציאות לחושך בהמנע האור והבדלו, אז

גם באי עולם יכירו וידעו טובות האור ויתרונו מן החשך. ובא ללמד דעת שבהירת הטובה לא תוכר אלא על ידי מציאות הניגוד בעולם, לכן החכמה במציאת ניגוד הסכלות, וכמו שאמר שלמה בחכמתו וכפירושו הזהר: ל

[ויר"א. יראתי בפצותי פי מענין הראיה, אבל צריך להבין הוא ענין השגחה דאיתברר ממחשבה העליונה:

"את האור כי טוב. ר"ל כל מה שעלה ברצון הקדום לבא לידי ציור, הוא נקרא בשם או"ר, וכל מה שלא איתברר במחשבת, הוא נדחה לחצי טהירו התחתונה, והמשכיל על דבר יעיין בספר שערי גן עדן ויבין:

"את האו"ר, בנימטריא תרי"ג מצות התורה. וכן הוא בנימטריא בתור"ה. שזאת התורה המצויה עתה בדינו, היא היא שירדה פלאים ממדריגה למדריגה מעולם המלבוש בצירופים שונים מעולם ועד עולם. וכבר ידעת מדה הנקרא **טו"ב**, הוא בחינת המשפיע בכל, והאור מעולם המלבוש ירד דרך הטוב מעולם ועד עולם. וזה סוד **טו"ב** עין הוא יבורך (משלי כב ט), **יבר"ך** כתיב (עין סוטה ל"ח ע"ב), גימטריא יה"י **או"ר**, **רל"ב**, כמ"ש לעיל, והבין] (עד כאן מועתק מספר דרך עדותך):

ויבדל אלקים בין האור ובין החשך. הגם דכשערי גן עדן פירש לפי דרכו הקודש, בין עולם האצילות לנפרדים, עם כל זה נ"ל לפרשו גם כן על הכלל כולו, דהיינו בין חצי טהירו עליונה לתחתונה, ששם מקור החשך מדור הקליפות שלא באו לידי ציור ותמן לא איתבררו במחשבת, וכל אלו הדברים צריך שימוש חכמים להבינם על בוריים. ולפי זה ידוקדק בפסוק, דלכאורה היה לו לומר בין האור להחשך. אך הוא דבאור גופא יש גם כן הבדלה בין אצילות לבריאה יצירה עשיה, וכן בחשך הוי הבדלה בין הניצוצות המעורבים המוכנים לבא לידי ציור, לבין החשך הנמור הם עצמות הקליפות הטמאות, והבן כי דבר עמוק הוא, השיי יעזרנו לעבדו על דבר כבוד שמו:

מסורת המדרש
 ויקרא שם המקום ה'
 יראה כי"ב עה. לעיל
 פניו יליש וירא פכ.
 אין כל יום ויום שאין
 הקב"ה מחדש הלכה
 וכו' יליש וירא פ"ב.
 איוב תתקכ"א. ע"ע
 ויק"ד פי"ג.
 ה. ויהי כי ארכו לו
 הימים יליש כאן קרא
 (כה"ע).

לְקָרָא לְיְרוּשָׁלַיִם הָיָה אַבְרָהָם יוֹדֵעַ דְּכַתִּיב (בראשית כב, יד)
 'וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַזֶּה יְרֻחָה' וְכַתִּיב (יחזקאל מח, לה) 'וְשֵׁם
 הָעִיר מִיּוֹם הַזֶּה שְׁמָה' וְכַתִּיב (ירמיה ג, יז) 'בַּיּוֹם הַהוּא יִקְרָאוּ
 לְיְרוּשָׁלַם כְּפֶסֶת הַיָּם' וְכַתִּיב (בראשית כב, יד) 'וְהָיָה יְהוָה אֵין כָּל
 יוֹם וַיּוֹם שְׂאִין הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְחַדֵּשׁ הַלְכָה בְּבֵית דִין
 שֶׁל מַעֲלָה מְאִי טַעֲמָה (איוב לז, ב) 'שִׁמְעוּ שְׁמוֹעַ בְּרִגְזוֹ קְלוֹ
 וְהִגָּה מִפִּי יֵצֵא' וְאֵין 'הִגָּה' אֶלָּא תוֹרָה כְּעֵנֶיךָ שֶׁנֶּאֱמַר
 (יהושע א, ח) 'וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה'.

ה. (ח) וַיְהִי כִי אָרְכוּ לוֹ שָׁם הַיָּמִים אָמַר ר' יוֹחָנָן
 חֲלוֹם קָשָׁה וְנִבְוָאָה קָשָׁה אֶבֶל שׁוֹטָה אָרִיכוֹת יָמִים
 מִבְּטָלַת נִבְוָאָה קָשָׁה מִנִּין שְׁפָךְ הָיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים לְנִבְיָא

לעתיד לבא — היה אברהם יודע, דכתיב: "ויקרא אברהם שם המקום ההוא "ה' יראה" —
 "ה' יהיה שמה, וכתיב — על ירושלים: "ושם העיר מיום ה' שמה" — "אל תקרי "שמה",
 אלא "שמה" (בי"ב עה) — שכן יהיה שמה: "ה", וכתיב: "ביום ההוא — (בשאר המקורות
 לדרשה מופיע כמו בלשון הכתוב "בעת ההיא") — יקראו לירושלים "כסא ה'" — "ה", הרי
 שכן יהיה שמה לעתיד, ואברהם ידע מראש לכונן את שמה "ה" שינתן לה לעתיד לבא. ואילו — רבי
 ברכיה אמר בשם רבי יהודה: אין כל יום ויום שאין הקב"ה מחדש הלכה בבית-דין של
 מעלה — לפני הצדיקים יושבי גן-עדן, מאי טעמיה — מה טעמו של דבר זה, ומהיכן הוא נדרש?
 שנאמר: "שמעו שמוע ברוגז קולו, והגה מפיו יצא" — שמעו אל דבר ה', אשר קולו יוצא
 ברעש גדול, ואל דברו אשר יוצא מפיו, "הגה" — ואין — לשון — "הגה" — מרמוז — אלא
 — על דברי — תורה, כענין שנאמר — על ספר התורה: "והגית בו יומם ולילה" — הרי
 שתמיד יוצא דבר ה' מתודש מפיו בישיבה של מעלה — "אפילו אותן הלכות היה אברהם יודע" (לעיל
 מט, ב) — שנאמר: "עקב אשר שמע אברהם בקולי" — באותו "ברוגז קולו" (רד"ל כאן), "ותורתי" —
 התורות שלי, שאני מחדש כל יום בישיבה של מעלה.

ה. "ויהי כי ארכו לו שם הימים, וישקף אבימלך מלך פלשתים בעד החלון וירא והנה יצחק
 מצחק את רבקה אשתו" — ולפי פשוטו הוסיף הכתוב לומר "כי ארכו לו שם הימים" — שכיון שארכו
 לו הימים בלי שיטרידהו אמר יצחק בלבו "מעתי אין לי לדאוג" (רש"י עה"ת כאן) — לגלות שהיא
 אשתי ולא אחותי. ומדרשו: מה בא הכתוב לומר באמרו "כי ארכו לו שם הימים" — אמר רבי
 יוחנן: חלום קשה — המבשר רעות, ונבואה קשה — המבשרת רעות. וגם — אבל שוטה
 — אָבֶל שאין המתאבל שם לב לאבלו (רש"י כאן), או: אָבֶל מופרז בשיעור נוסף על ימי האבל
 המקובלים והנהוגים, שְׁהָאָבֶל שוגג באבלו יותר מדי וממשיך בו זמן ארוך (רד"ל ועיי"ש), כל אלה —
 אריכות ימים מבטלת — שבעבור ימים רבים אין לב בני אדם נתון עוד לדאוג מפניהם (ועיי הערה
 בסוה"ס), "נבואה קשה" — מנין? שכך היו ישראל אומרים לנביא — להתנחם ולא לדאוג

(יחזקאל יב, כו) כו
 אָרִיכוֹת יָמִים
 הַיָּמִים מִיָּד
 כְּשֶׁבִיל שְׁהָעַ
 לֹא כָךְ אָמַר
 דְּאָמַר ר' יוֹ
 (אסתר ב, יד) יד
 מְקַלֵּל יוֹם לִ
 יֵאבֵד יוֹם אֶ
 הוֹשַׁעִיָּה אָמַר
 לְהַזְדַּקֵּק לָהּ

מנבואתו המבשרו
 מן החזון הרע ש
 ואילו — "אבל
 כאן: "ויהי כי
 למעלה בפרשה,
 ימי האבל — נ
 "משמש מטתו" ו
 בר אבא אמר:
 הכתוב ואומר לוי
 מעת שבתך כאן
 (כאמור למעלה בכ
 הצניעות? ואף ל
 אין זה מדרש אבן
 — "לאורי" (נדה ו
 הרי זה מגונה)
 ארץ, בצניעות —
 דבר (ברכות ח:),
 שבה" — הרי
 יליש איוב תתצ"ד
 שאמר הכתוב בדו
 מיחס ליום, ואת
 לא ניתן להריון" ג)
 אבי הגבר את אמ
 איוב: הלואי ה
 הורה גבר —

ענין מעשיהם של צדיקים ומעשיהם של רשעים, וכן ענין דרך החיים ודרך המות, היינו ב' הדרכים הנזכרים, והשי"ת בוחר במעשיהם של צדיקים ההולכים באמונה תמימה שהיא דרך החיים, ולא במעשיהם של רשעים ההולכים בדרך החקירה שהיא דרך המות.

והארץ היתה תוהו ובוהו וגו' ויאמר אלקים יהי אור וגו' ויבדל אלקים בין האור ובין החושך (א, ב-ד). אא"ז השפת אמת ז"ל כותב: המשך הפסוקים והארץ היתה תוהו ובוהו, יהי אור, ויבדל כו', יש ללמוד דרך כל עובד ה', שלא יפול לבו עליו מרוב עירבוב הדעת שיש בהתחלת העבודה בכלל ובפרט כל דבר ודבר, שכך צריך להיות בתחילה תוהו ובוהו, אחר כך שמתגלה הארה אמיתית צריכין לראות להבדילו ולהפרישו מכל תערובת דבר רע, כמו שכתוב ויבדל וכו' (שפת אמת תר"מ ד"ה המשך).

ויאמר אלקים יהי אור (א, ג). אא"ז החידושי הרי"מ ז"ל אמר, כי מאמר זה היה תכלית הבריאה, להשפיע אורו וטובו של השי"ת בעולם הזה שהוא הטבע (כתבי חסידים).

ויאמר אלקים יהי אור (שם). אא"ז האמרי אמת ז"ל אמר, כתיב (ישעיה מה, ז) יוצר אור ובורא חושך, זקני החידושי הרי"מ ז"ל הקשה הלא בריאה היא דרגה יותר גבוהה מיצירה, אולם באמת החושך נברא כדי לעשות ממנו אור, וכאשר מאירים את החושך ונעשה מהחושך עצמו אור זו היא דרגה גבוהה ביותר, ולפיכך דייקא בחושך נאמר לשון בריאה.

7 ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור (שם). איתא ברמב"ן לא אמר ויהי כן כאמור בשאר הימים, לפי שלא עמד האור בתכונה הזאת כל הימים כשאר מעשה בראשית, ויש לרבותינו בזה מדרש בסוד נעלם וכו' עי"ש. אא"ז האמרי אמת ז"ל אמר, הפירוש הוא כדאיתא בגמ' (חגיגה י"ב) שהאור הראשון נגנו, ולפיכך לא כתיב ויהי כן אלא ויהי אור, אמנם אצל אהרן הכהן בהדלקת המנורה כתיב (במדבר ח, א) ויעש כן אהרן וגו', היינו שאהרן הדליק המנורה והגיע לאור הראשון, ולפיכך כתיב ביה ויעש כן, שהיה בבחינת ויהי כן, וזהו דאיתא שם (רש"י שם מספרי) להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, היינו שלא שינה את האור הראשון מכמות שהיה.

וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל וגו' (א, ד). פירש רש"י ז"ל (מגמ' חגיגה י"ב) ראהו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים והבדילו לצדיקים לעתיד לבא עי"ש. אא"ז השפת אמת ז"ל כותב: וא"א מו"ז (החידושי הרי"מ) ז"ל אמר, כי הוא חסד עליון במה שגנזו, שלא יפגמו הרשעים ח"ו באותו אור הגנוז כו' (עי' ספר הזכות פרשת תצוה).

ועל זה נתקן סדר הבו ימי המעשה, פירוש ש בעולם, ובנפש בין ישו העיקר תלוי בנפש ה' הבדלה זו בעולם ובזמ מנין, וכל מה שנמצא (שפת אמת פרשת מקץ תרמ)

ווא"ז האמרי אמת אדם צופה ו וכו' גנזו לצדיקים לע (קמ"ט). שבכל יום ויום כל יום ויום שאין הק היא תבלין נגד יצר ה וכו' ואלמלא הקב"ה שיהיה עזר כנגד היצר הקב"ה בכל יום, תור

ויקרא אלקים לאור רבי אלעזר ל ולחושך קרא אלקים ל אמת ז"ל אמר בשם . כן, כמו (להלן פסוק י) וי בשם המפרשים כי בו אם כן היה צריך לומר שפיר למדין מזה שאי **ובשפת אמת עמ"ס** אהבה שהג

(ז) עי' בזהר חדש רות: ו את האור בגימטריא ת ריש פרשת נח: אור גז וע"ע בדגל מחנה אפרי בכל דור ודור.

ועל זה נתקן סדר הבדלה בין אור לחושך בין ישראל לעמים בין יום השביעי לששת ימי המעשה, פירוש שיש הבדל בין קודש לחול בבחינת עולם שנה נפש, אור וחושך בעולם, ובנפש בין ישראל לעמים, ובשנה בין יום השביעי לששת ימי המעשה, אבל העיקר תלוי בנפש האדם כפי מה שהנפשות מבדילין בין הקודש להחול כך נמצא הבדלה זו בעולם ובזמן, כמו שרמזו חז"ל (עי' ירושלמי ברכות פ"ה ה"ב) אם אין דעת הבדלה מנין, וכל מה שנמצא יותר הבדל והתרחקות בין הטוב ובין הסט"א כך הטוב מתחזק (שפת אמת פרשת מקץ תרמ"ד ד"ה במדרש).

7 ← **ואת"ז האמרי אמת ז"ל** אמר פעם, איתא (חגיגה י"ב) אור שברא הקב"ה ביום ראשון אדם צופה בו מסוף העולם ועוד סופו, כיון שנסתכל וכו' עמד וגזו מהן וכו' גזו לצדיקים לעתיד לבוא, ואיתא והיכן גזו בתורה"י, ואיתא בזה"ק תרומה (קמ"ט) שבכל יום ויום יש נקודה בעולם מאור הגנוז, גם אמרו חז"ל (בר"ר סד, ד) אין כל יום ויום שאין הקב"ה מחדש הלכה בבית דין של מעלה, והענין הוא כי התורה היא תבלין נגד יצר הרע, והרי איתא (קידושין ל"ג) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום וכו' ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, ולפיכך מחדש הקב"ה הלכה בכל יום, שיהיה עזר כנגד היצה"ר, ומיד שהיצר מתגבר עליו באה עצה חדשה, הלכה שמחדש הקב"ה בכל יום, תורה תבלין. L

ויקרא אלקים לאור יום ולחושך קרא לילה (א, ה). איתא במדרש (בר"ר ג, ח) אמר רבי אלעזר לעולם אין הקב"ה מיחד שמו על הרעה אלא על הטובה וכו', ולחושך קרא אלקים לילה אין כתיב כאן, אלא ולחושך קרא לילה עי"ש. **את"ז האמרי אמת ז"ל** אמר בשם אביו **השפת אמת ז"ל** שהקשה הלא גם בהרבה מקומות מצינו כן, כמו (להלן פסוק י) ויקרא אלקים ליבשה ארץ ולמקוה המים קרא ימים וגו', ותירץ בשם המפרשים כי בפסוק כאן נאמר ויהי בוקר (היינו מקודם ערב ואחר כך בוקר). אם כן היה צריך לומר ויקרא אלקים לחשך לילה ולאור קרא יום, ומדאפיך הכתוב שפיר למדין מזה שאין הקב"ה מיחד שמו על הרעה אלא על הטובה.

ובשפת אמת עמ"ס תענית דף ג'. (בתוס' ד"ה ואילו טל כו') כתב: וראיתי בספר רצוף אהבה שהקשה הלא כבר כתיב ברישא דקרא ויקרא אלקים, ולמה היה

(ז) עי' בזהר חדש רות: מאן דיזכה לרזי אורייתא זכי דכתיב (משלי ו, כג) ותורה אור, וכתיב וירא אלקים את האור בגימטריא תרי"ג, שהיא התורה, והיא האור הגנוז וכו' דאתקרי לקח טוב. וע"ע במדרש תנחומא ריש פרשת נח: אור גדול - אור שנברא ביום ראשון שגנוז הקב"ה לעמלי תורה שבעל פה ביום ובלילה. וע"ע בדגל מחנה אפרים בפרשתן ששמע כן מזקנו הבעש"ט זי"ע שהוסיף שבאור זה משתמשים הצדיקים בכל דור ודור.

למדת אמת כי אם מי שיש בו חכמה, אבל מי שהוא שוטה אי אפשר כלל שיבא לעולם לבחינת אמת. וכן להפוך, מי שמדבק את עצמו לבחינת אמת ומרחק עצמו בכל יקלתו מן השקר, אז יכול לבא לחכמה, אבל מי שהוא עדין מטבע בשקר אי אפשר שיבא לבחינת חכמה אמתית, והבן:

עוד יש לומר בראשית ברא אלקים. על דרך שאמרתו על פסוק (שמות יט, ג) וימשה עלה אל האלקים, הינו שכל עליותיו של משה היה רק שיהיה בחינת אלקים, והינו על ידי הודפכות חמרו, ונעשה כלו צורה, שהוא חיות אור אלקים. על זה הדרך יש לומר גם כן שמרמז הפסוק (דברים לג, א) וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלקים, הינו זהו הברכה שברך משה לישראל, שיוכלו לעשות מן 'איש' שהוא מורה על חמר שנברא מאין ליש, שיתהנה בחינת 'אלקים' שהוא צורה ואור אלקים, הינו שישתוו למדרגתו העליונה לזכך חמרם שיתנהו כלו אור בחינת אלקים: וזה יש לומר שמרמז כאן התורה בפתיחתה, לתן עצה לזה איך לבא למה שהוא עקר התכלית, והינו 'בראשית',

מש"ר ע"י הורכטו נעשה טולו צורה וכידן את ישראל טעם הם ישתוו למדרגתו

ע"י החכמה יטלים להפוך החומר לצורה ולהיות בריאה חדשה

ותרגום ירושלמי 'בחכמתא', הינו על ידי החכמה 'ברא אלקים', יכול כל אדם לברא לעצמו שיהיה בריאה חדשה הפך מיום הולדו, רק להתאחד ולעשות מחמר צורה ולא יהיה בו שום חמריות כלל, רק בחינת אלקות, והבן:

וירא אלקים את האור כי טוב. ואתא במדרש"י 'כי טוב' לגנוז, וגנוזו לצדיקים, וכו' משתמשין צדיקים בכל דור ודור, עין שם"י. ושמעתי מאדוני אבי זקני גשמתו עדין זללה"ה היכן נגנוז האור ההוא, ואמר שהשם יתברך גנוז בתורה, ולכן משתמשין צדיקים בכל דור ודור באור ההוא, הינו על ידי התורה שיש בה אותו האור שיכולין להסתפל בו מסוף העולם ועד סופו. כמו שראו עיני ממש כמה מעשיות מה שכתב לדודי זקני המנוח רבי גרשון קופיבור ז"ל לארץ הקדושה, איך שראה אותו בשבת בחוץ לארץ, ומה זה עשה בחוץ לארץ. והשיב לו דודי זקני באגרת, שבאותו שבת עשה איזה גביר ברית מילה בחוץ לארץ, ושלח אתריו להיות מוהל אצלו. וכהנה וכהנה אשר קצרה היריעה מהכיל אשר הסתפל ממש

האור הראשון נגנוז בתורה וכו' משתמשין הצדיקים לראות מסוף העולם ועד סופו

מסוף עולם ועד סופו אותו אור שיש לומר שזה מרי הפעל הטורים את האור בגימטר מבאר ממש בפסוק, כי טוב לגנוז, והיכן ממש, הינו 'בתורה', האור,

ויברך אלהים ביום ה' עשה. יש לומר מאמר תנ"ל (ברכות נברא אלא בשביל נברא אלא לצות לזה משם, דעקר בריאת היה רק בשביל צדיי יתברך תמיד באמו שלמה, וכשהצדיק מן

ע"י הריאה בכל הדק המשקולו חשיית והענין אדני מלישאל

כה, וראה בהסכמה ש לחם שלמה לספר הקדו מהדורת הונגריה - חש"ב: להדפיסו ולעיין בו בי ז האדם ובימי חושך ה צריכים-חזוק-ביותר, ו הזה פר' בראשית בפני האור כי טוב' וכו' וכל ידע ויראה שהיה זה לא ממש כאשר העיד הרד זאת בעיניו ממש' וכו' שיגיע הסה"ק הזה ל המתבר הקדוש האלו ו שקורין 'מעשה ביבל' או בספר מאיש אמת וא"א רבי חלבו אמר רב הונא שמים דבריו נשמעין ע דבר הכל נשמע את הא

ציונים ומקורות

היינו שהוא דבוק בשעת שיחתו לחכמה שנק' קודש, בזה הוא מספר ומזהיר ומבהיק תולדות אדם' וכו'. וע"ע להלן פר' חיי שרה ד"ה או יאמר ואברהם. וע"ע פר' מצורע ד"ה ואח"כ מפרש. טו. עיין להלן פר' תצוה ד"ה זהו יש לפרש הרמו. יז. וע"ע להלן בפרשה ד"ה ויאמר אלוקים: וכשהוא מדבק מחשבתו ושכלו לחבמת התורה ואלוקות ומנהיג כל איבריו בזה השכל, פועל שנעשים כל האיברים שלו רוחניות, רק חכמה ושכל כיון שדבוקים אל השכל. יח. עיין בר"ר יב, ה. יט. 'אמר ר"י בר סימון אותה האורה שנברא בה העולם אדם

הראשון עמד והביט בה מסוף העולם ועד סופו כיון שראה הקב"ה מעשה דור אנוש ומעשה דור המבול ומעשה דור הפלגה שהן מקולקלים עמד וגנוז מהם שנאמר (איוב לח טו) וימנע מרשעים אורם' ולמה גנוז אלא גנוז לצדיקים לעתיד לבא שנאמר וירא אלהים את האור כי טוב' ואין טוב אלא צדיקים שנאמר (ישעיה ג י) 'אמרו צדיק כי טוב' ומנין שגנוז לצדיקים שנאמר (משלי ד יח) 'ואורח צדיקים כאור נוגה' וכיון שראה אור שהוא גנוז לצדיקים שמח שנאמר (שם יג ט) 'ואור צדיקים ישמח'. כ. עיין שבחי הבעש"ט דפוס קאפוסט (שנת תקע"ה) דף

מסוף עולם ועד סופו, והפל היה על ידי אותו אור שנגנז בתורה: ויש לומר שזה מרמז פאן בפסוק, כי הבעל הטורים פרש (בראשית א, ד) 'את האור' בגימטריא 'בתורה', נמצא מבאר ממש בפסוק, 'וירא אלקים את האור כי טוב' לגנו, והיכן גנו, ב'את האור' ממש, הינו 'בתורה', שהוא מספר 'את האור', והכן: L

ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה. יש לומר בדרך רמז על פי מאמר חז"ל (ברכות ו:), 'כל העולם לא נברא אלא בשביל זה, וכל העולם לא נברא אלא לצות לזה', עין שם"א. העולה משם, דעקר בריאת העולם וכל ישראל היה רק בשביל צדיק אחד שעובד השם ותרך תמיד באמת ובתמים ובאהבה שלמה, וכשהצדיק מעורר חשקו ומשתוקק

להדבק באלהים חיים, ממילא נמשכו אחריו כל ישראל, שכלם נקראים 'מלאכתו', שבשבילו נפעלו ונבראו:

וזה שאמר הכתוב 'ויכל', הוא לשון חמוד וחשוקי, כמו 'פלתה לתשועתך נפשי' (תהלים קיט, פא), הינו כשהצדיק, שהוא בחינת יום השביעי שהוא שבת², מעורר השתוקקות ומדבק עצמו לאור פני מלך חיים, אז הוא מפעיל פעלת התשוקה בכל הנבראים שהם כלם 'מלאכתו אשר עשה', על דרך הנ"ל, כי כלם לא נבראו אלא בשבילו, והכן:

עוד יש לומר שמרמז על דרך שכתוב בזהר הקדוש³ ("ח"ב קלה:), 'כד עייל שבתא וכו' וכל דינין מתעברין מנה'. וזה שאמר הכתוב 'ויכל', ש'יכלה', 'אלקים' הינו הדינין, 'ביום השביעי' כד עייל שבתא, כל הדינין בטלין ומבטלין ורחמים גוברים, והכן:

בחשוקי העדיק להשית בעורר תשוקה בכל הנבראים

הטרה רוכות שבשב"ק מתבטלים הדינים

דבר הנראה ככל הנדון בתשוקת השירה בעולם אחרי כל ישראל

◆ ציונים ומקורות ◆

זה כל האדם' אמר רבי אלעזר אמר הקדוש ברוך הוא כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה, רבי אבא בר בהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו, רבי שמעון בן עזאי אמר ואמרי לה רבי שמעון בן זומא אמר כל העולם כולו לא נברא אלא לצות לזה. כב. עין אבורהם מעריב של שבת: 'חמדת ימים אותו קראת', שנאמר 'ויכל אלהים ביום השביעי', ומתרגמין בירושלמי 'וחמיד ה' דומה לו נכספה וגם כלתה (תהלים פד, ג). כג. עין זוה"ק ח"ג כט. כד. 'כד עייל שבתא איהי אתיחדת ואתפרשת מסטרא אחרא, וכל דינין מתעברין מינה, ואיהי אשתארת ביחודא דנהירו קדישא, ואתעטרת בכמה עטרין לגבי מלכא קדישא, וכל שולטני רוגזין ומארי דינא כולהו ערקין ואתעברו מינה, ולית שולטנו אחרא בכלהו עלמין. ואנפאה נהירין בנהירו עלאה, ואתעטרת לתתא בעמא קדישא, וכו'.

כה, וראה בהסכמה שנתן הרה"ג בעל שו"ת לחם שלמה לספר הקדוש הזה (דגל מתנה אפרים מהדורת הונגריה - חש"ב): 'ולדעתי מצוה גדולה להדפיסו ולעיין בו כי הוא מחזק האמונה בלב האדם ובימי חושך האלה אשר אנו בהם, צריכים חיזוק ביותר, וראו נא מש"כ בספה"ק הזה פר' בראשית בפסוק 'וירא אלקים את האור כי טוב' וכו' וכל מי שרואה ומתבונן בזה ידע ויראה שהיה זה לא כביר איש שהיה כנביא ממש כאשר העיד הרה"ק המחבר הזה שראה זאת בעיניו ממש' וכו' ומצוה רבה לכל מי שיגיע הסה"ק הזה לידו, שיביט בר"ה של המחבר הקדוש האלו כי אין זה ספר מעשיות שקורין 'מעשה ביכל' אבל הוא אמת גמור נכתב בספר מאיש אמת וא"א להכחישן. כא. ואמר רבי חלבו אמר רב הונא כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין' שנאמר (קהלת יב, ג) 'סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא' וגו', מאי 'כי

שאינן אהבה זו אלא לשון תלמוד, ראה מה פתיב אחריה, והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על-לבבך. ואי-זה, זה תלמוד שהוא על הלב. הרי אומר, ושמנתם לבניה, זה תלמוד שצריך שנון. ללמדך, שפרשה ראשונה שבקריאת-שמע אין בה פרוש ממש שצורה בעולם הזה כמו שכתוב בפרשה שניה, והיה אם-שמע תשמעו וגו', ונתתי מטר-ארצכם, זה ממש שבר עוסקי מצות (ס"א תורה שבכתב), שאין עוסקין בתלמוד. ובפרשה שניה פתיב בה, בכל-לבבכם ובכל-נפשכם, ולא כתב בכל-מאדכם. וקלמדה, שכל מי שאוהב עשר ומצנוג, אינו יכול ללמד תורה שבעל-פה, לפי שיש בה צער גדול ונדוד שנה, ויש מבלה ומנבל עצמו עליה, לפיכך ממש שצורה לעולם הבא, שנאמר, העם ההלכים בחשך ראו אור גדול. אור גדול, אור שנברא ביום ראשון, שגנוז הקדוש-ברוך-הוא לעמלי תורה שבעל-פה ביום ובלילה, שבזכותן העולם עומד, שנאמר, כה אמר יי אם-לא בריתי יומם וליילה חקות שמים וארץ לא-שמתי (ירמי' 51 כה). אי-זה הוא ברית שנוהג ביום ובלילה, זה תלמוד. וכן הוא אומר, כה אמר ה' אם-תפרו את-בריתי היום ואת-בריתי הליילה גם-בריתי תפר את-דוד עבדי וגו' (שם שם יט). ואומר, כי אם-בתורת יי חפצו ובתורתו יהגה יומם וליילה (תהי' א ב), ואף הקדוש-ברוך-הוא כרת ברית עם ישראל, שלא תשתכח תורה שבעל-פה מפיהם ומפי זרעם עד סוף כל הדורות, שנאמר, ואני זאת בריתי אותם אומר ה' רוחי אשר עליך ודברי אשר-שמתי בפיך לא-ימושו וגו' (ישעי' נט כא). ולא כתיב ממה, אלא מפיה ומפי זרע ומפי זרע (שם). ולפיכך קבע הקדוש ברוך הוא שמי ישיבות לישראל, שיהיו הוגין בתורה יומם וליילה ומתקבצין שמי פעמים בשנה באדר ובאלול מכל המקומות ונושאים ונותנים

עץ יוסף

עוסקי במצוות תורה שבכתב, כן הוא הנוקחא הובא בז"ש. והכוונה צרכה לאשונה לא נזכר זה שום שכל מעולם הזה משום דאין יכול ללמוד חוכה שבע"ס מהענוגי העוב"ז, ולהכי נ"כ כחיו זה בכל מלודך משום שכל מי שאובד טושך אינו יכול ללמוד חוכה שבע"ס, אבל צרכה שיהי מודעה צרכה שצרכה לך לא נאמר שם בכל מלודכ. גם נזכר שם יעודי העוב"ז כמו שנאמר ונחתי מטע וגו', משום דחוכה שצרכה יכול ללמוד אשילו מחוץ עושך : לפיכך מתן שכרה כו' אור שנברא כו', ואמרתו לפיכך צרכה שיהי, אור (הכאשון שבו יכולים ללמוד זה כל) העולם (מקוטו ועד קוטו נזו הקצ"ה) צלוצכ החיים. וכי חיימל למאי נכחו, ואמר נכחיל ארתן שטוין) אורכות מלודל (התלמוד) אמר (הקצ"ה) ויהי (ארתו האור): שגנוז הקב"ה לעמלי תורה שבע"ס, כחצ המניד לך, שמעתי אומרים שזאוכו שגנוז צחוכתו הקדושה שבה האדם מניט מקוף העולם ועד קוטו

ענף יוסף
באדר ובאלול מכל כו', קשה, מאי שנא חדשים אלו שנכתבו, עוד מדכחז המדכש ולפיכך קבע שמי ישיבות כו', משמע שהוא נמשך מזה שכח עמהם נכוח על חוכה שבע"ס. אך נכחז דנמלכות מני והיינו נימי אחשוכו קכחו חכך על חוכה שבע"ס עד שנכחצז מזה שנהנו מקטעות אחשוכו וטענו מודעא היה דכינו, ומחוץ כן נזכר עליהם נזיכה קשה עד שחזרו נחשוכה שלימה והזכר קבלו לחוכה שבע"ס. וא"כ אחי פסיך מה שנכתב

במלחמתה של תורה עד שמעמ ראיה מן המקרא ומן המשנו בדברי תורה, שנאמר, שלום ו כיט קסה). יי עז לעמו יתן יי יב ישיבות, לא ראו שכי ולא שנו אדום, והוציאן הקדוש-ברוך-ה בתורתן ובתלמודן, שפך פתיב, ואת כל-גבורי החיל עשרת אן וולת דלת עם-הארץ (מ"ב כד יד בגולה? אלא אלו גבורי תורה, ה' (במדבר כא יד). ומתוכן, הקחן מדבר, נעשו הכל פחרשין. מ וטהרה או אסור וטהר, אין מה שנאמר, ונתתי מפתח בית פתח (ישעיה כב כב), ואת-אילי ובנימן שעציהן נאמר, כה-אמ את-גלות יהודה אשר שלחתי מ וכתיב, וישקד ה' על-הרעה ויני צדקה עשה הקדוש-ברוך-הו יכניה לגלות צדקה, כדי של בתורתן בכל מן אותה שעה ולא גזרו עליהם שמה. ואף ל שנאמר, הוי ציון המלטי (זכר חולי נגחי בת-ציון ביוצדה כי

עץ יוסף

עוסקי במצוות תורה שבכתב, כן הוא הנוקחא הובא בז"ש. והכוונה צרכה לאשונה לא נזכר זה שום שכל מעולם הזה משום דאין יכול ללמוד חוכה שבע"ס מהענוגי העוב"ז, ולהכי נ"כ כחיו זה בכל מלודך משום שכל מי שאובד טושך אינו יכול ללמוד חוכה שבע"ס, אבל צרכה שיהי מודעה צרכה שצרכה לך לא נאמר שם בכל מלודכ. גם נזכר שם יעודי העוב"ז כמו שנאמר ונחתי מטע וגו', משום דחוכה שצרכה יכול ללמוד אשילו מחוץ עושך : לפיכך מתן שכרה כו' אור שנברא כו', ואמרתו לפיכך צרכה שיהי, אור (הכאשון שבו יכולים ללמוד זה כל) העולם (מקוטו ועד קוטו נזו הקצ"ה) צלוצכ החיים. וכי חיימל למאי נכחו, ואמר נכחיל ארתן שטוין) אורכות מלודל (התלמוד) אמר (הקצ"ה) ויהי (ארתו האור): שגנוז הקב"ה לעמלי תורה שבע"ס, כחצ המניד לך, שמעתי אומרים שזאוכו שגנוז צחוכתו הקדושה שבה האדם מניט מקוף העולם ועד קוטו

ענף יוסף
באדר ובאלול מכל כו', קשה, מאי שנא חדשים אלו שנכתבו, עוד מדכחז המדכש ולפיכך קבע שמי ישיבות כו', משמע שהוא נמשך מזה שכח עמהם נכוח על חוכה שבע"ס. אך נכחז דנמלכות מני והיינו נימי אחשוכו קכחו חכך על חוכה שבע"ס עד שנכחצז מזה שנהנו מקטעות אחשוכו וטענו מודעא היה דכינו, ומחוץ כן נזכר עליהם נזיכה קשה עד שחזרו נחשוכה שלימה והזכר קבלו לחוכה שבע"ס. וא"כ אחי פסיך מה שנכתב

הישיבות בשני חדשים אלו דהיה המכוון לעומ אלול טכח משח לקבל לוחות שניות, ועכשיו צ שני חדשים אלו שבהם נחו